

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

**Mihai
Amihalachioae**

OLESEA LAZARIUC

Coșul de Paști. Tradiții și obiceiuri petreștene 1

IULIA CORNEANU

Sâmbăta Floriilor — Lăzărelul și Moșii de Florii 2

CRISTINA STURZA

Valorificarea patrimoniului etnografic prin intermediul ansamblurilor de dans popular.....3

DOINA ALEXANDROV

Eficacitatea activităților extrașcolare de dans în formarea valențelor educative la copiii.....8

VETA GHIMPU MUNTEANU

Mihai Amihalachioae.....12

ION DOMENCO

Muzica lui Nicolae Sulac vine din aura foclorului 17

ALLA GRĂJDIANU

De la discriminare la drepturi egale.....18

ANDA-CRISTINA VAHNOVAN

Combinații hormonale 20

EUDOCIA GOIAN

Sârba de la Costuleni.....21

NOIE ROTARU

Păpușă — simbol național!.....23

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

dr. **Varvara Buzilă**,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

dr. hab. **Victor Ghilaș**

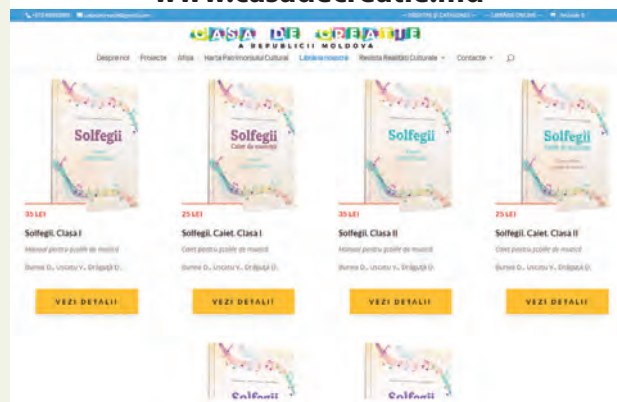
dr. **Mariana Cocieru**

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

Veronica Caraulan,
Direcția Culturală mun. Bălți

Gheorghe Nicolaescu,
muzicolog

www.casadeCreatie.md

Vizitați site-ul

www.casadeCreatie.md

Acest site reprezintă mijlocul tehnic, care ne permite să ogindim și să arhivăm activitatea cultural-artistică de amatori și a meșterilor populari din republică.

Site-ul conține **arhiva digitală a revistei Realități Culturale**, disponibilă gratuit.

Compartimentul **Librărie** prezintă informații privind literatura metodică-științifică, de artă autohtonă și universală, necesară pentru instituțiile primare de învățământ artistic din republică.

Rubrica **Evenimente culturale artistice** va ține la curent cititorul cu diverse evenimente din viața culturală a țării, contribuind la promovarea și popularizarea culturii naționale.

În curând, pe site va fi disponibilă o **hartă interactivă** a satelor, raioanelor și zonelor folclorice.

Societatea culturală

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale”

Tel./fax redacție: (022) 20-25-55
Telefoane: (022)20-25-53, 069392909 (Ion Șarban)
Mob.: 069 39 24 98 (Pavel Popa, redactor-șef)

ISSN 1857-4424

APARE CU SUPTUL
INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN

E-mail: casadeCreatie@gmail.com
Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiile 338, 324
Paginare și machetare: Igor Condrea

Coșul de Paști.

Tradiții și obiceiuri petreștene

Petreștencele au trăiri aparte pentru pregătirea coșului tradițional de Paște ce urmează a fi sfințit în noaptea Învierii. Pregătirile încep încă din Joia Mare, când se coace pasca, cozonacul, se vopsesc ouăle, se taie mielul.

Coșul se pregătește sâmbătă seara. În coșul de sărbătoare se așează: pască, ouă roșii (culoarea roșie semnifică sângele vărsat prin răstignire), cașul de oi proaspăt, slănină, sare, zahăr, carne de miel, sineală. Cașul, carnea de miel, slăcina, toate împre-

ună, simbolizează belșug, bogăție, sănătate. Se sfințesc pentru ca să-ți meargă, să-ți sporească în gospodărie. Slăcina o folosim în alimentație, dar și atunci când ne-am lovit luăm o bucată și ungem locul vătămat care doare. Zahărul se folosește pentru tratarea „albeței” ochilor la animale, sineala însă, o folosim pentru copii bolnavi. Cu ea se face semnul crucii pe la tălpi, după cap.

Se mai spune că, ouăle vopsite în Joia Mare și sfințite, le poți păstra un an de zile și nu se strică. În caz de

pojar, cu oul sfințit se înconjoară casa și focul se potolește. Lumânarea de la sfințit o păstrăm și o folosim atunci, când sunt ploii puternice, furtuni, o aprindem, spunem rugăciuni și batem metanii (informatori de folclor: Silvia Poiană 63 ani, Valentina Savciuc 61 ani, Raisa Lazariuc 66 ani).

Cu certitudine, Învierea Domnului este un prilej de bucurie nu doar pentru petreșteni. Cu toții trăim aceeași uimire, cât de Bun e cu noi Dumnezeu, mereu și în fiecare zi ...

Sărbători binecuvântate!

Sâmbăta Floriilor — Lăzărelul și Moșii de Florii

Ce-i Raiul pe ist pământ?/ Raiul este primăvara,/ Când înverzesc toți câmpii/ Și înfloresc copacii.

Mentalul popular păstrează delicte imaginea raiului ca proiecție a unei grădini înflorite și înmiresmate, a cărei amintire se reactualizează în fiecare an, în fiecare primăvară. De aceea, este firesc ca Săptămâna Floriilor să fie așteptată ca o adevărată minune, canoanele mitologice ale marilor civilizații bazându-se tocmai pe posibilitatea de a repeta timpul primordial în zilele de sărbătoare.

Dintotdeauna plantele au avut un rol fundamental în marcarea ritmului cosmic, fiind considerate orologiile vegetale ale anului. Începând cu această zi, ele încep să își activeze proprietățile magice.

În Sâmbăta Floriilor (Sâmbăta lui Lazăr, în calendarul creștin) se cinstesc prin pomeni și rugăciuni moșii și strămoșii din neam. Femeile au interdicție la tors, cusut și împletit pentru a nu „se întoarce pomana înapoi”. În schimb, este obligatoriu să faci plăcinte pentru a le da de pomană lui Lazăr, străveche divinitate agrară care moare și învie în această zi.

Bărbații nu au voie să lucreze nimic iar femeile, pentru a-i proteja, trebuie să dăruiască vecinilor plăcinte, alimente-ofrandă aduse lui Lazăr, „cel care a murit de dorul lor”. Legenda spune că Lazăr a simțit miros de plăcinte pe când se afla într-un pom, iar atunci, de poftă, a căzut și a murit. Într-un târziu, surorile sale i-au găsit trupul acoperit de frunze uscate, l-au îngropat și l-au plâns. Se povestește că după șase săptămâni Lazăr ar fi înviat, așa cum se întâmplă cu toate divinitățile din vechime, care mor spre a renaște odată cu noul anotimp. Finalul poveștii este incert, dar un lucru este sigur: "Cine

Foto - Al. Bellu

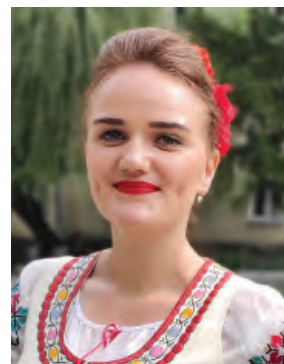
nu mănâncă plăcinte în Sâmbăta lui Lazăr va cădea din pom în timpul culesului”.

Incantațiile unei străvechi ceremonii de renaștere a naturii, prin moartea și învierea lui Lăzărel / Lazăr / Lăzărică – sunt încă prezente în hotarul câtorva sate din sudul Munteniei și Dobrogea. Acesta este evocat printr-un dans ritual executat de copii sau printr-o ceată de fete-colindătoare care aduc în curțile oame-

nilor un fel de spectacol alegoric al morții privită ca nuntă. Textele cântecelor descriu moartea lui Lăzărică, jelirea rituală a acestuia pregătindu-i învierea prin elementele vegetale ale naturii.

Întocmai ca în prag de An Nou, când se umblă cu Sorcova, fetițele ating gazdele cu ramurile verzi de salcie pentru ca acestea să fie înfloritoare, mlădioase, tinere și viguroase întregul an.

Valorificarea patrimoniului etnografic prin intermediul ansamblurilor de dans popular

CRISTINA STURZA,
PROFESOR DE COREGRAFIE,
ȘCOALA DE ARTE,
S. BRAVICEA, R. CĂLĂRAȘI

Cultura este nivelul rezultativității educaționale, care trebuie să devină obiectul atenției sporite nu numai a culturologilor profesioniști, dar și a pedagogilor, care pe calea difuzării deductive a componentelor corespunzătoare a culturii pot propune modele argumentate de educație generală,

Așadar, ajungem la concluzie, că cultura prezintă în sine totalitatea realizărilor materiale și spirituale ale omenirii, survenind ca național-subiective și concret-istorice, pe parcursul genezei a obținut statut de fenomene social-obiective, formând o tradiție generală continuă și care nu este puterea unui individ.

Ea cuprinde nu numai trecutul și prezentul, dar se extinde și în viitor. De aceea, caracterizând parametrii de bază ai culturii, trebuie luat în considerare, că omenirea fiind un gen biologic unic, niciodată nu a fost un colectiv social unic.

Diferite populații de oameni trăiesc pe Terra în comunități autohtone în condiții naturale și istorice care se deosebesc considerabil.

Necesitatea în adaptarea la aceste condiții a dus la căutarea metodelor și formelor specifice de realizare a vieții oamenilor în colectiv, formarea treptată a sistemelor complexe integrate de atare forme, a căror specific deosebesc o societate de alta. Asemenea complexe de metode și forme specifice a activității de viață au și primit denumirea culturii comunităților (popoarelor) corespunzătoare.

Cultura ca reflectare ca mod anumit de cunoaștere a realității la sfârșitul secolului XX încetează a fi obiectul disciplinelor științifice și se transformă în una din orientările generale a sistemului educațional general. Cultura populară și însăși omenirea sunt practic de o seamă. „Popoare fără cultură” nu numai că nu există în prezent, dar niciodată n-a fost nici în trecut.

Nu se poate fi considerată reușită și expresia „popoare cu o cultură mică”, orice etnic a creat o cultură specifică și complexă, fiind adoptată la condițiile naturale de viață și modul de gospodărire. La cultura populară se referă totalitatea acelor elemente care dispun de specific etnic. Aceste elemente includ în sine un șir de componenți, prin care se înțeleg constituentele structurale, care caracterizează o determinare sistemică calitativă a etniei, adică etnopsihologia, limba, cultura, obiceiurile.

În acest context, M. Hadîrcă susține, că „valorile naționale sunt valorile comune tuturor acelor care aparțin unei națiuni, unui stat și în jurul cărora se unește toată societatea, deci ele trebuie recunoscute ca atare, explicate, apărute și promovate prin toate formele și mijloacele educației, pentru că ele ne fac să fim ceea ce suntem ca națiune și popor și să ne particularizăm în contextul universalității” [1, p. 6].

Ceea ce ne lipsește cu adevărat astăzi, și nici nu-i promovat prin educația de bază, este „sentimentul unei identități naționale” [2, p. 32].

Etnocultura este totalitatea fenomenelor elaborate de etnosul dat și obiectele vieții materiale și spirituale, fiind specificul lui, care își găsește reflectare în limba, deosebind un etnos de altul. Aici trebuie remarcat, ca „etnogeneza (originea poporului) este în sine baza genezei (nașterii) culturii lui” [3, p. 12].

În opinia unor savanți, cultura populară nu este supusă mutațiilor, transformărilor. În acest caz funcționează mecanismul de veacuri de selectare a ceea ce este de valoare, autentic, a rămas ce este mai bun, iar ce este întâmplător s-a pierdut, s-a uitat, a trecut. De aceea cultura poporului este surse de renovare, înțelegere reciprocă.

Odată ce dansul este „rupt de contextul tradițional și încadrat în alt sistem cultural, definit de alți parametri, el încetează a mai fi un fapt de folclor în înțelesul strict al termenului” aceasta pentru că „spectacolul scenic instituie o serie de norme care modifică esențial structura limbajului coregrafic tradițional” astfel că „produsele coreice (referitoare la dans) difuzate în cadrul spectacolelor nu mai pot fi considerate ca aparținând planului folcloric”, aparținând folclorismului.

Dansul folcloric din Republica Moldova traversează astăzi un proces de profunde schimbări dictate de noile condiții socioculturale din perioada tranziției post-sovietice de după 1990. Normele și valorile culturii tradiționale încep să resimță impactul puternic al globalizării

economice și al revoluției tehnologice.

Discrepanța dintre sensul atribuit termenului popular devine tot mai evidentă astăzi. Pentru a fi înțeleasă este necesară o nouă abordare. Etnocoreologia nu poate să rămână imobilizată în tiparele conceptelor și metodelor depășite, înguste și reducționiste.

Dansul folcloric reprezintă domeniul activității de restaurare, resuscitare și valorificare a elementelor de dans tradițional (țărănesc) vechi într-un context sociocultural nou, mai larg, diferit de cel nativ: scenă, festival, concurs, concert, serbare

spectacole prezente în acea perioadă, el cerea realizatorilor spectacolelor în care era valorizat dansul popular să respecte câteva condiții minimale:

- „să se enunțe sincer, deslușit gradul de apropiere sau îndepărtare de folclor: folclor autentic, prelucrare, stilizare, baletizare sau orice altă formă care se poate ivi;
- să se respecte limitele gradului respectiv;
- să aibă o valoare corespunzătoare atât în concepție cât și în execuție” [4, p. 12].
- Astfel concluzionăm, ca rezultat al cercetării bibliografiei de specialitate, că dansul tradițional, care

populară, turneu artistic, televiziune, mass media, educație, campanie turistică etc. Promotorii acestei categorii de dansuri sunt ansamblurile folclorice amatoricești și profesioniste, apărute la oraș prin anii '50–'60

Unul din modelele emblematic ale dansului popular academic din Republica Moldova este reprezentat de Ansamblul Academic Național de dansuri populare „Joc”. Acesta reprezintă o veritabilă școală folcloristică, devenind o puternică sursă de inspirație și imitație pentru zeci de ansambluri de profil din Republica Moldova.

Prin două articole publicate în Revista de Etnografie și Folclor în 1974 Andrei Bucșan realizează un adevărat îndreptar privind modul în care dansul popular poate fi pus în scenă. Indicând indirect tipurile de

inițial era sub denumirea de dans popular, reprezintă trăsăturile caracteristice culturii Republicii Moldova constituind un element important al patrimoniului cultural imaterial, făcând parte din istoria și memoria culturii naționale. Astăzi, în epoca globalizării, odată cu destrămarea comunităților rurale tradiționale, dansul tradițional (țărănesc) a intrat într-un accentuat proces de perimare și recul.

- „Multe genuri ale dansului tradițional sunt amenințate cu dispariția și necesită protecție și documentare specială, așa cum s-a întâmplat și cu dansul Călușarilor care, la data de 25 noiembrie 2005, a fost inclus în Lista Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității – UNESCO” [5, p. 37-38].

Managementul cultural. Aspecte și fundamente conceptuale

În rândul specialiștilor există aprecierea cvasi-unanimă, potrivit căreia managementul este, înainte de toate, o disciplină economică de sinteză. Totuși, în ultimele decenii el se angajează tot mai pregnant în domenii de activitate situate dincolo de limitele economicului.

Pe acest fond este vizibilă interacțiunea managementului cu fenomenul cultural fie în cadrul corporației transnaționale (organizație cu profil economic ce are filiale în alte țări), adică în culturi diferite, fie în cadrul instituției culturale (unitate producătoare de valori culturale și/sau specializate în difuzarea acestora)

Despre *cultură*, unii antropologi consideră că este un comportament social, alții o consideră doar o abstracție a comportamentului, iar pentru alții, cultura există doar în mintea noastră. Una dintre primele definiții ale culturii sună astfel: „*cultura este acel întreg complex ce include cunoașterea, credința, arta, morala, și alte abilități și deprinderi dobândite de om ca membru al societății*” [6, p. 54].

Din perioada Renașterii încoace, problema culturii, formele, valorile și istoria ei, i-a preocupat deopotrivă pe intelectuali. Au existat, firește, crize periodice ale culturii atunci când autori sau critici au fost martori la decadența unui stil sau a unei perioade.

Cultura este definită ca un proces de producere a unor înțelesuri, situație istoric și social. Studiul diferitelor forme ale culturii facilitează o analiză a societății contemporane.

Termenul de *cultură* se referă la ideea de produs sau creștere, fiind astfel asemuită agriculturii. Dar *cultură* este considerată și viața de zi cu zi, atitudinea noastră, abordarea și modul în care înțelegem lumea, căreia trebuie să-i oferim sens și semnificație.

Și During Simon, în *Culture and Society* susținea acest lucru, că „un sens alternativ al culturii este procesul interior sau spiritual, diferit de cel exterior. Acest sens alternativ este

asociat cu arta, religia, familia și viața personală” [7, p. 39].

Cultura devine astfel reflexia vieții interioare, la fel ca subiectivitatea și imaginația [8, p.65].

Chaney David, , pe de altă parte, vorbește despre un sistem *artă-cultură*, unde arta, un bun ce poate fi posedat sau colectat, devine pivotul în jurul căruia se învârtă cultura.

Analizează sistemul folosind atât metoda structurală cât și pe cea istorică și ajunge la concluzia că aceasta este crucial în ceea ce privește formarea subiectivității, găsește o conexiune între aceasta și ideea de cultură. Potrivit lui Williams, în secolul XVIII arta este cu precădere o capacitate, o aptitudine.

Managementul artei are o sferă largă, conturându-se posibilitatea analizei procesului și a altor sisteme din domeniul culturii (profesioniști, amatori), în vederea abordării globale și specifice a succesului în „atingerea finalităților (ideal, scopuri, obiective” [9, p. 2].

Managementul cultural, managementul artei sau al unui anumit domeniu artistic nu este la noi încă o disciplină științifică de prestigiu care să contribuie la dezvoltarea și extinderea practicilor artistice și culturale. „Veritabila afirmare a domeniului în spațiul nostru abia începe să se impună” [1].

Managementul cultural ca parte a culturologiei, dar și a managementului contemporan, pleacă de la premisa că discutăm despre el atunci când avem un sistem, în interiorul căruia, printr-o activitate umană conștientă, putem organiza, educa, orienta dezvoltarea spirituală. El definește spațiul, în interiorul căruia se pot realiza condițiile creației culturale și, îndeosebi, artistice formele implementării acesteia și ale receptării de către publicul larg

Din punct de vedere social, dar și sub aspect managerial, fiecare cultură își definește în timp propriul său mod de structurare instituțională, ea își formează un ansamblu original de unelte culturale, legate între ele prin relații specifice, guvernate de scopuri și principii organizatorice proprii

Printre problemele generale cu care se confruntă politicile culturale în Moldova pot fi evidențiate:

- Lipsa programelor de training pentru manageri și specialiști în domeniul politicilor culturale;
- Lipsa centrelor de cercetare culturală regional;
- Absența dezbaterilor deschise pe teme importante, cum ar fi privatizarea culturii, legislație culturală, regionalizare;
- Lipsa coalițiilor în domeniul culturii în societatea civilă;
- Dependența financiară a organizațiilor nonguvernamentale din sectorul cultural;
- Vizibilitate slabă, izolare;
- Afaceri din domeniul culturii slab dezvoltate Ar fi ideală constituirea unei comunități de profesioniști în domeniul cultural, specialiști cu o profundă înțelegere nu numai față de cultura așa-zisă înaltă, ci și față de managementul culturii sub toate formele sale – o clasă de profesioniști cu instrumentele necesare înțelegerii proceselor socio-economice și cultural-politice actuale. În spațiul european, managementul cultural funcționează în principal pe baza definiției culturii ca rezultat al artelor. Din păcate, această disciplină nu se poate studia la modul aprofundat în Moldova.

Principii de organizare ale ansamblurilor de dans popular

Fiecare colectiv coregrafic are ocazia să crească și să se dezvolte. După ce a obținut rezultate ridicate, echipa câștigă popularitate și recunoaștere, activitățile lor ulterioare sunt profesionalizate. În mediul actual de piață, este dificil să se obțină un astfel de rezultat. Colectivul coregrafic este obligat să se adapteze la relațiile economice moderne: să participe la proiecte comerciale, care deseori nu implică creștere creativă, ci vizează doar obținerea de beneficii financiare.

Deseori, profesorul-coregraf este obligat să se angajeze în „divertisment” pentru membrii grupului pentru a menține „baza de clienți”.

Acest lucru nu-i permite să se angajeze în formarea abilităților lor creative, a dezvoltării armonioase și cuprinzătoare, menținând un interes pentru arta coregrafică și dorința de a înțelege limbajul acesteia.

Participarea sistematică la cursuri este un element obligatoriu în activitatea creativă a unui colectiv coregrafic, iar în condițiile relațiilor economice moderne funcționează principiul „Vreau - merg, nu vreau - nu poți merge azi” [1, p. 4].

În acest sens, în gestionarea unui colectiv coregrafic, este foarte important să aveți abilități manageriale. Știm cu toții că managementul include un set de forme, mijloace, principii și metode de management al echipei, al căror scop este creșterea eficienței aparatului de management. „Mobilitatea adaptivă, contactul, rezistența la stres, flexibilitatea și un nivel profesional și intelectual ridicat vor ajuta la gestionarea colectivului coregrafic în rezolvarea problemelor identificate” [1, p. 4].

Secretul unui manager de succes este absența talentului ofensator și rezultatul creării acestuia; ar trebui să existe doar critici constructive. Într-o echipă, este necesară o regulă nescrisă, care să-și îndeplinească rolul în grup și să respecte părerea unui alt participant egal. Dacă există o astfel de înțelegere, lucrarea va fi netezită și procesul creativ va continua „ca mecanismul de ceas”.

Pentru performanța de înaltă calitate a sarcinilor atribuite grupului, este necesar să stabiliți cerințe adecvate pentru dvs. și pentru echipă. Este necesar „să separați partea creativă de cea necreativă, negociați termenii și cantitatea de lucru cu participanții” [10, p. 35].

Când lucrează, trebuie respectat principiul ierarhiei creative: în orice moment, liderul trebuie să facă o competiție creativă puternică oricăruia dintre subalternii săi. În cele din urmă, este cel mai bine să reprezinti obiectivul final.

Sub influența multor factori, se formează un anumit stil de conducere în fiecare echipă creativă. Fiecare manager își găsește propriul stil. Cu

toate acestea, există tipuri de bază. Tipul autoritar - deciziile se iau individual și există un control larg asupra muncii. Un stil democratic implică o soluție colegială la problemele apărute, dar controlul este exercitat asupra rezultatului muncii. Și liberal, atunci când lucrarea este lăsată la voia întâmplării, nu există control ca atare. În același timp, toate aceste trei tipuri sunt întotdeauna utilizate în lucrare și pot apărea subtipuri [11, p. 30].

În ceea ce privește echipa creativă, alegerea aici este predeterminată chiar de conceptul de creativitate, sistemul democratic este cea mai comună metodă aleasă de manageri

Ca în orice altă organizație, trebuie să existe un lider în colectivul coregrafic - el, de regulă, este liderul colectivului. Puterile sale includ următoarele funcții:

„1) Liderul echipei exercită control social asupra membrilor săi. Este vorba de stabilirea și consolidarea normelor - standarde de grup de comportament acceptabil și inacceptabil. Bineînțeles, cei care încalcă aceste norme, alienarea așteaptă.

În acest sens, liderul ar trebui să fie conștient de faptul că controlul social exercitat de organizația informală poate avea un impact pozitiv asupra realizării obiectivelor organizației formale;

2) Controlul asupra dezvoltării și formării echipei. Un astfel de proces poate fi dureros, liderul trebuie să minimizeze numărul conflictelor, să stabilească un control psihologic asupra atmosferei din grup.

3) Liderul, ca lider recunoscut, trebuie să găsească o abordare fiecărui participant. Sprijinul său este acceptarea și recunoașterea totală de către colectiv.

Sfera de influență a liderului se poate extinde dincolo de cadrul administrativ al organizației formale.

Liderul are două funcții principale: ajutarea grupului să își atingă obiectivele și susținerea și întărirea existenței sale.

Pentru a atinge acest obiectiv, liderul trebuie să creeze condiții pentru munca echipei. Complexul de condiții pedagogice include posi-

bilitatea de avansare profesională a elevilor (curriculum, metode, echipamente etc.), conștientizarea liderului colectivului coregrafic despre o varietate de teorii ale dezvoltării coregrafice, inclusiv teorii tradiționale și inovatoare, crearea unei atmosfere creative generale pozitive” [12, p. 42].

În orice colectiv coregrafic, liderul ocupă un loc important în rândul celorlalți. Acest lucru se datorează prezenței unui număr imens de puteri și responsabilități pe care un lider trebuie să le îndeplinească. „Totul depinde de regizor, întrucât dezvoltarea și producția de lucrări coregrafice depinde de percepția sa artistică și abilitățile organizatorice” [13, p. 65].

Condiții și factori de eficientizare a managementului de organizare ale ansamblurilor de dans popular

De obicei, specificul managementului în domeniul culturii este asociat trăsături ale „producției spirituale”. „Produsele” unei astfel de activități nu sunt atât de naturale în măsura în care sunt asociate cu fenomenele conștiinței (percepție, înțelegere, gândire, experiență etc.), nu se pretează la numărarea directă, la stocare.

Producția lor coincide adesea cu consumul lor (vizionarea unei piese, a unui film, ascultarea unui concert, citirea unei cărți etc. O carte care nu este citită, o imagine care nu este vizionată etc. nu sunt valori artistice).

Mai mult, spre deosebire de produsele de producție materială, distruse în procesul de consum (cizmele se uzează, merele se mănâncă), valorile culturale în procesul de consum își cresc valoarea (cu cât mai mulți oameni citesc cartea, vezi poza, auzi concert, etc., cu atât este mai mare semnificația lor socială).

Cu toate acestea, serviciile culturale pot și ar trebui înțelese nu numai ca servicii direct pentru vizitatori, ci și pentru donatorii care sunt gata să alocă fonduri și să sprijine aceste activități. „Sfera culturii - sfera activității predominant necomerciale. Principala caracteristică a managementului cultural este că banii din acest domeniu nu apar în prin-

cipal pe baza comerțului, ci pe baza strângerii de fonduri, implicând interesele diferitelor forțe și instituții: organisme guvernamentale responsabile de fonduri bugetare, sponsori, organizații caritabile și alți donatori” [14, p. 38].

Chiar și în spectacol, la prima vedere, sectorul extrem de comercializat al sferei culturale, veniturile din bilete reprezintă de obicei aproximativ 15% din bugetul turistic.

Restul sunt fonduri sponsorizate. Și turneul în sine este adesea doar o parte a campaniei publicitare pentru un nou disc sau album.

Activitatea nonprofit nu înseamnă „neatractivă” pentru afacere. În întreaga lume, sectorul non-profit (non-profit) este unul dintre cele mai dezvoltate sectoare ale economiei. Într-adevăr, ceea ce ar putea fi mai atractiv decât o activitate atunci când tot venitul tău merge să-ți acopere cheltuielile și profitul nu se formează în principiu!

Sfera non-profit are o serie de beneficii și garanții legale care atrag capital acolo. Datorită publicității, semnificației sociale, are un potențial publicitar pronunțat, oportunități pentru formarea și promovarea unei imagini atractive, reputație, statut social etc.

Utilizarea marketingului ca metodă de management ajută organizarea unui colectiv coregrafic să-și ocupe nișa pe piața serviciilor culturale și educaționale și contribuie la formarea misiunii lor speciale în acest domeniu de activitate.

Marketingul în domeniul serviciilor culturale și educaționale are caracteristici specifice care îl disting de marketing în domeniul producției de materiale. Aceste caracteristici distinctive includ:

- creșterea numărului și gradului de concurență dintre potențiali participanți care doresc să aibă posibilitatea de a forma servicii culturale și educaționale, adică creați o echipă coregrafică;
- concurența între organizațiile coregrafice echipe pentru a atrage clienți (telespectatori) să primească servicii culturale și educaționale;

- ambiguitatea obiectivelor serviciilor culturale și educaționale și posibilitatea extinderii lor;
- presiunea din afara pieței asupra potențialelor oportunități organizației în furnizarea de servicii plătite.

Marketingul ca metodă de management este utilizat în primul rând pentru a crea imaginea unui colectiv coregrafic sau a unei persoane creative, proprietarul proprietății intelectuale (coregraf-coregraf).

Imaginea este un ansamblu de opinii, idei, impresii legate de activitățile organizării unui colectiv coregrafic condus de o personalitate creativă. „Formarea sa se datorează talentului coregrafului - maestru de balet, calității pregătirii sale și, în consecință, pregătirii colectivului însuși, cererii; asociat cu utilizarea tehnologiei inovatoare și sprijin logistic, publicitar și social al procesului creativ” [15, p. 54].

Prin natura lor, problemele conducerii instituțiilor culturale-tărâm de intersecție intimă a managementului și culturii-demonstrează că aceste unități, dincolo de finalitățile specifice, sunt, în linii mari, inerente tuturor organizațiilor.

Ele au o structură organizatorică distinctă, un proces intern specific, folosește resurse proprii și atrase (input-uri) realizează „produse” și „servicii” culturale (output-uri) în promovarea cărora sunt ele interesate și specializate etc.

Sistemul instituțional construit și dezvoltat în cultură constituie un instrument complex, utilizat de către o comunitate umană dată, pentru rezolvarea unor probleme concrete și specifice, determinate de necesitățile de ordin spiritual. Așadar, unitatea culturală nu poate ignora, decât cu grave riscuri, conceptele, paradigmele simbolice și raționamentele calitative care alcătuiesc corpus-ul științei managementului.

Într-o cultură organizată instituțional managementul devine o cerință funcțională, o condiție indispensabilă, pentru că acel sistem să poată supraviețui și să funcționeze. Iată de ce astăzi managementul este reprezentat tot mai des, ca un proces

complex „de pilotare” a organizației în ansamblul său către o finalitate care să minimalizeze efortul și maximizeze rezultatul.

În lucrările cercetătorilor moderni, se remarcă faptul că colectivul este un grup foarte organizat, care se distinge printr-un nivel ridicat de activitate comună. (Ya.L. Kolominsky, A.V. Petrovsky, L.I. Umansky).

Dacă studiem relațiile interumane într-un colectiv de dans, atunci le putem reprezenta sub forma unei structuri speciale, constând dintr-un număr de straturi: primul strat este un set de relații interumane de dependență directă; al doilea strat include unitatea relațiilor interumane, care sunt influențate de conținutul activității colective și valorile acesteia; al treilea strat este baza relației reale cu activitatea colectivă creativă, apărând în procesul activității comune.

Colectivul coregrafic, astfel, poate fi prezentat ca un singur organism în dezvoltare, funcționând pe baza unor legi psihologice și pedagogice.

„În procesul de activitate creativă comună, un anumit mediu estetic în care procesele creative sunt funcționale, interacțiunea interpersonală se schimbă, totul se ridică la un nivel superior” [11, p.13-14].

Dacă luăm în considerare relația dintre colectivul coregrafic și subiectul său individual în condițiile activității creative, atunci putem evidenția o serie de motive care afectează eficiența acestor procese. Poate fi explicat prin tipul de personalitate al dansatorului; conformitatea naturii hotărârilor, sisteme de valori, tradiții ale personalității dansatorului și ale colectivului coregrafic; prezența și natura micro-grupurilor informale în echipă; apariția unor situații conflictuale și succesul soluționării acestora șeful grupului coregrafic; grija liderului pentru creșterea creativă și dezvoltarea personală a fiecărui membru al echipei.

În majoritatea cazurilor, colectivul coregrafic are statutul de organizație informală. Se caracterizează printr-o asociație de persoane legate de interese personale, având un lider și nu desfășoară activități financiare

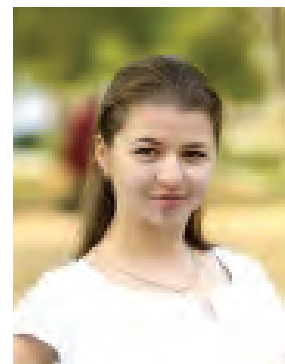
și economice care vizează obținerea unui profit.

Relațiile dintre membrii unui astfel de grup se formează pe baza simpatiei personale. Membrii grupului sunt legați de un punct de vedere comun, înclinații și interese. Nu există o listă a membrilor echipei, instrucțiuni privind responsabilitățile, roluri agreeate.

BIBLIOGRAFIE

1. Danileac Oleg, Particularitățile managementului culturii Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul №. 2 (2), 2009;
2. Bucun N. ș.a. Managementul evaluării calității în învățământ. Program de formare continuă în domeniul managementului educațional. Modulul 6. Chișinău: Institutul de Instruire Continuă, 2004. 224 p.
3. Baci S. Teoria și metodologia managementului calității în învățământul superior. Teză de doctor habilitat. Chișinău, 2013. 256 p.
4. Botnari V. Paradigma holistică – reper metodologic în studierea competenței profesionale. În: Studia Universitatis, 2009, nr. 6 (26), p. 97-100
5. Owen Jo. Cum să fii un bun manager. Iași: Editura Polirom, 2008.
6. Andrișchi V. Teoria și metodologia managementului resurselor umane în învățământ. Chișinău: Print-Caro SRL, 2012. 288 p.
7. Daring Simon, *The Cultural Studies Reader*, Routledge, 1993 –
8. Chaney David, *The Cultural Turn*, Routledge, 1994, pag.7
9. Bucun N., Musteață S., Guțu Vl. ș.a. Bazele științifice ale dezvoltării învățământului în Moldova. Chișinău: Editura Prometeu, 1997. 399 p.
10. Cojocaru V. Management educațional. Ghid pentru directorii unităților de învățământ. Chișinău: Știința, 2002. 131 p. 30.
11. Патрашкx Д., Мухамед Д. Педагогический менеджмент. Исследование организационно-педагогической деятельности руководителя школы. Кишинэу, 2000. 233 с.
12. Karstanje P.N. Managementul calității. București: Editura Humanitas Educațional, IRMED, 2001.
13. Никитин, В.Ю. Хореографическое образование в России. Размышления о грустном / В.Ю.Никитин // <http://mskcc.ru/Files/7cebad5-4eb5-4c44-9ec8-04b062a66980/B.Ю.>
14. Бакланова, Н.А. Профессиональное мастерство работника культуры: учебное пособие / Н.А. Бакланова. – М.: Изд-во МГИК, 1994. – 192
15. Новикова, Г.Н. Менеджмент творческо-производственной деятельности (технологии, ресурсы): учебное пособие / Г.Н. Новикова. – М.: МГУКИ, 2014. – 98 с.

Eficacitatea activităților extrașcolare de dans în formarea valențelor educative la copiii

DOINA ALEXANDROV,
MUN. CHIȘINĂU

Să nu-i educăm pe copiii noștri pentru lumea de azi. Această lume nu va mai exista când ei vor fi mari și nimic nu ne permite să știm cum va fi lumea lor. Atunci să-i învățăm să se adapteze

Maria Montessori- „Descoperirea copilului”

„În lumea de azi, multe școli și programe școlare au tendința de a înghesui în orarul și așa extrem de stufoș mai multe ore de gramatică, matematică și alte științe exacte, acordând un foarte mic spațiu sportului și dansului. Astfel se pierde din vedere tocmai ceea ce nu vrem să recunoaștem: riscăm să avem copii cu probleme de adaptabilitate și de greutate, deși avem siguranța că ei ar putea ajunge, la maturitate, niște intelectuali” [1].

Autorul și consultantul internațional în domeniul artei Sir Ken Robinson consideră că: ”dansul și activitatea fizică ar trebui să aibă și în ziua de astăzi același statut în școli ca și matematica, științele naturii și limba natală. Majoritatea studiilor a măsurat efectul pe care îl au 30-45 de minute de dans, atât viguroasă cât și moderată, timp de 3 — 5 zile pe săptămână, asupra mai multor factori — obezitate, activitate cardiovasculară, tensiune arterială, densitatea oaselor, depresie, anxietate, conceptul de sine și performanța academică. Bazat pe o evidență puternică în câteva dintre aceste categorii, cercetătorii recomandă cu fermitate ca elevii să participe o ora (sau mai multe) pe zi

dansul. Uitându-se specific la performanțele academice, cercetătorii au găsit dovezi vehemente ce susțin concluzia că dansul are o influență pozitivă asupra memoriei, concentrării și comportamentului școlar.” [2].

Învățământul extrașcolar, alături de cel de bază este foarte important pentru dezvoltarea copilului și valorificării multiplelor lui inteligențe. Elevii implicați în activități extrașcolare au posibilitatea să-și dezvolte capacitățile și să-și promoveze interesele.

„Învățământul extrașcolar asigură posibilități suplimentare de formare, documentare, comunicare, dezvoltare, incluziune socială și autorealizare” [3, p.19].

Marele pedagog, profesor universitar Ioan Nicola consideră că „Activitatea extrașcolară oferă independență mai mare elevilor și asigură o posibilitate de varietăți pentru manifestările disciplinare, ele presupun respectarea unei game variate de norme disciplinare” [4, p.288].

Participarea în cadrul activităților extrașcolare de dans, lărgeste orizontul artistic și cultural al copiilor, completând cu noțiuni noi volumul de cunoștințe însușite în cadrul orelor de curs. De asemenea, constituie o modalitate de dezvoltare a competențelor, contribuie la educarea civică, morală, estetică a elevilor, disciplinându-le acțiunile și extinzându-le orizontul artistic și cultural.

Încă din antichitate dansul este considerat un mijloc artistic de ex-

primare a unui mesaj printr-o succesiune de mișcări ritmice, variate și expresive ale corpului, executate în ritmul muzicii, având caracter religios, de artă sau de divertisment.

„În Grecia Antică, dansul făcea parte din disciplinele fundamentale ale educației, considerat eficient pentru sădirea, menținerea și întărirea sentimentelor de solidaritate socială. În acest scop, se practicau dansuri războinice (pirice), pacifice (emeli), de cules al viilor (epilenice) etc.” [5].

Educația prin dans are beneficii importante pentru viața socială a elevilor. Multe forme de dans, inclusiv de societate, sunt activități sociale. Sunt definite prin mișcări în tandem, prin contactul fizic, sincronizare, emanând empatie. „În evaluarea orelor de dans din New York, 95% din profesori au constatat creșterea nivelurilor de cooperare și colaborare dintre elevi ca rezultat al dansului. Într-un sondaj din Los Angeles, 66% dintre directorii de școli au observat faptul că, în cadrul programului de dans, elevii au arătat o creștere semnificativă a acceptării față de celălalt, pe când 81% dintre elevi au fost de acord că există creștere a nivelului de respect pentru cei din jur” [6].

„Educația prin dans deschide copilul spre un univers polimorf de abilități, de la cele strict psihomotrice, perceptive, ritmice, kinestetice, de sincronizare și până la cele de natură afectivă, pur artistice, chiar intelectuale. Dansul devine o cale de a-i ajuta pe copii să-și formeze sau să-și

dezvolte aptitudinile, spiritul pentru frumos, grația și eleganța fizică, ținuta sănătoasă și comportamentul pro-social. Prin dans se pot modela caractere, stimulându-se disciplina și răbdarea, ambiția și capacitatea de a depune efort pentru obținerea rezultatelor dorite. Corpul devine un mijloc de exprimare, iar spațiul-un mod artistic de „locuire” sau de „vorbit” prin mișcările ce îl umple.

și năzuința spre mai bine au împins omenirea spre ceea ce este astăzi: un produs al educației.

„Relația dintre educație și artă este una de reciprocitate institutivă sau procesuală, întrucât la scara istorică, dar și ca mod de manifestare ele se presupun și se completează reciproc. Unii autori vorbesc chiar de o «poetică a educației»” [8] în sensul că acțiunea ca atare presupune sec-

că, adică fără un plan deliberat, fie rațională, orientată în mod premediat” [7, p. 157].

Arta posedă multiple valențe educative și cognitive, deoarece se adresează nu numai afectivității și imaginației, ci și gândirii și voinței. Ea oferă o cheie pentru a înțelege multiplele forme ale vieții.

„Educația estetică este o componentă fundamentală a curriculumului, pentru că e strâns legată de dezvoltarea intelectuală, socială, culturală și emoțională a elevului prin studiul teatrului, artelor vizuale, dansului și muzicii. O asemenea componentă educațională conduce la dezvoltarea creativității și gândirii critice, dar și la capacitatea de a lucra individual și în grup. Artele încurajează imaginația și creativitatea și dezvoltă simțul estetic” [7, p. 132].

Educația estetică favorizează formarea sentimentelor intelectuale, a convingerilor morale fortificând și echilibrând întreaga personalitate, permițând realizarea idealului educațional. Implicată în întregul proces de formare și autoformare a personalității copiilor, educația este-

De asemenea, prin dans se deblochează propriile resorturi creativ-expresive, prin gesturi și mișcări ale propriului corp, dar și de asumare a celuilalt, de congregare a unor acțiuni motrice primare ce pot prefața o necesară și frumoasă co-acțiune cu semenii” [7, p. 118].

Renumitul poet, dramaturg și romancier francez Victor Hugo spune: „Fiecare copil pe care-l instruim este un om pe care-l câștigăm.” Sunt cuvinte care exprimă foarte limpede esența umanității: transmiterea bogăției spirituale de la o generație la alta. Fiecare părinte, fiecare națiune își canalizează eforturile în vederea acestui țel. Dincolo de acțiunile dictate de instinctul de supraviețuire, omul și-a înfrumusețat viața potrivit vremurilor în care trăia: a pictat scene de vânătoare pe stâncile peșterilor, a decorat vasele de lut din gospodărie, a ridicat catedrale impresionante, a realizat sau admirat opere de artă etc. Curiozitatea, inteligența

vențe intuitive, marcate de o creativitate sau efuziune puternică a sensibilității umane.

„Educația este o artă—crede Kant --- a cărei practică are nevoie de mai multe generații. Originea, precum evoluția acestei arte este fie mecani-

tică urmărește, în esență dezvoltarea capacității de percepere și înțelegere corectă a frumosului din realitate; etapa urmată de formarea conștiinței estetice, a gustului și simțului estetic, pentru ca în final să ducă la formarea necesității și a posibilității copiilor de

a participa la crearea frumosului în artă și în viață.

„Educația coregrafică este una din componentele principale ale educației estetice. Ea contribuie într-o mare măsură la crearea premiselor necesare dezvoltării ritmului, auzului muzical, memoriei, emoțiilor și sentimentelor estetice ale copiilor” [9, p. 4].

Dansul, ca formă de educație folosită în programa școlară, se situează la un nivel inițial, de pornire, fără să fie pus accentul pe tehnica corporală, ci strict de comunicare, de exprimare a emoțiilor și sensurilor ce-l definesc, de construire a expresivității motrice proprii, prin participarea în procesul de creație artistică. Dansul reprezintă sau ar trebui să întruchipeze nevoia, dorința, voința, trăirea, atitudinea, emoția individuală a unei persoane sau a grupului de care aparține, în scopul provocării unei impresii asupra celor din exterior.

„Toate aceste forme de manifestare și prezentare ale produselor finite (dansuri, creații artistice, spectacole, serbări) vor urmări aceleași obiective:

- formarea unei ținute corecte;
- îmbunătățirea supleții și dezvoltarea mobilității articulare;
- educarea schemei corporale (plasamentul corpului în spațiu,)
- conștientizarea și posibilitatea autocorectării pozițiilor segmentelor corpului în diferite planuri, direcții, în spațiu, lateralitatea);
- educarea simțului echilibrului (static și dinamic);
- orientarea spațio-temporală;
- educarea simțului ritmului;
- stimularea expresivității corporale prin formarea capacității de a reda un gest, o mișcare însoțită de emoția, trăirea, atitudinea, sentimentele, starea adecvată impusă;
- stimularea creativității și imaginației prin participarea activă la realizarea compoziției coregrafice;
- educarea ritmicității și muzicalității motrice;
- dezvoltarea capacității de auaprecie a prestației motrice;

— încurajarea comunicării cu ceilalți — socializare — urmărindu-se astfel integrarea fiecărui individ în colectiv” [10, p. 3].

În opinia cercetătorului american Ann Cooper Olbrig „dansul, care presupune un antrenament intens al corpului dansatorului, ne poate ajuta să accentuăm coordonarea complexă între experiența (lui) fizică și valoarea culturală a reprezentației (produsul final coregrafic), adică între corp și ientitatea sa” [11, p. 17].

„Dansul popular este unul din genurile de artă practicate încă din cele mai vechi timpuri. Secole la rând, poporul a știut să păstreze tradiția coregrafică populară, s-o dezvolte și s-o îmbogățească. Dintre toate artele, dansul popular se axează pe cele mai reale posibilități de dezvoltare a individualității umane” [12, p. 21].

Curt Sachs, vestit muzicolog german, remarcase că dansul popular este singura artă în care interpretul se confundă întru totul cu creatorul.

„ Dansul Alunelul reprezintă produsul culturii spirituale populare conceput în context complex: muzică, text poetic, limbaj coregrafic, care demonstrează direct funcționalitatea lui: distractivă, amuzament, divertisment, plăcere, organizarea plăcută a timpului, etc.” [13, p. 36]. Atmosfera creată în timpul desfășurării jocului prin executarea cât mai expresivă a figurilor dansului în stânsă unitate cu ținuta ageră și mândră a corpului interpreților oferă acestuia o expresivitate specifică momentului folcloric respectiv. Relația dintre dansul Alunelul și interpreți creează maniera de interpretare a jocului prin intermediul căreia are loc manifestarea dansului ca fenomen social și totodată artistic, care contribuie la integrarea lui în viața comunității date, în primul rând, prin eviențiere elementelor coregrafice specifice în combinație cu muzica și strigătura cântată, împletite artistic, armonios în procesul desfășurării specifice a dansului.

„Complexul expresiv morfologic al dansului Alunelul cuprinde aspecte specifice care-l deosebește de alte dansuri conferindu-i o individualitate artistică aparte:

- Formația de joc: cerc închis
- Aspectul componenței: mixt, cu ținuta brațelor pe umerii partenerilor;
- Aspectele mișcării generale: desfășurarea în spațiu a formației în stânga, în dreapta, pe loc, păstrând cercul închis, tempoul execuției-vioi, repede;
- Compoziția dansului: jocul este alcătuit din 3 figuri constituite din pași exacți cu o succesiune fixă.
- Structura ritmică: Melodia dansului conține două fraze muzicale a câte opt măsuri fiecare, prima frază se repetă de două ori și a doua frază la fel. Forma de numărare ritmică a măsurilor: „1”, „și”, „2”, „și”, „1”, „și”, „2”, „și”, „1”, „și”, „2”, „și”, „1”, „2”, „3”, măsura muzicală 2/4, tempou vioi până la repede, stil de sârbă” [14].

Prin intermediul dansului Alunelul putem dezvolta copiilor capacitățile de navigare în spațiu printr-un schimb de desene: de la cerc la semicerc, semicerc-2 cercuri, etc. Cu ajutorul strigăturilor prezente în dans formăm coordonarea motorie de vorbire. Totodată dezvoltăm atenția auditivă și capacitatea efectuării mișcărilor în conformitate cu natura și ritmul muzicii: lent-rapid, dezvoltăm memoria și formăm ținuta corectă.

Complexul sincretic al jocului Alunelul este reprezentat în primul rând prin raportul dansului cu melodia instrumentală și strigătura cântată identic ritmului melodiei respective. De asemenea, suprapunerea exactă a melodiei este raportată cu fraza coregrafică și strigătura, iar acțiunea dramatică a jocului în concordanță cu structura cinetică a dansului relevă un aport incontestabil pe scara valorilor expresive ale folclorului coregrafic național.

Unul din nenumăratele jocuri folclorice care reprezintă iscusit ceremoniile legate de activitatea agricolă--secerișul cerealelor, inclusiv procesul desfășurării cositului și fertilitatea pământului, este dansul Coasa.

„Rădăcinile numelui Coasa le descoperim în slavonescul kosa--„u-

nealtă agricolă care servește la cosit, compusă dintr-o lamă de oțel fixată pe o coadă lungă” [15, p. 182].

„Componența dansului -mixtă, este constituită din 7-9 băieți și tot atâtea fete, care pentru a executa jocul se aranjează perechi: baiatul simbolizează munca cosașului, iar fata-coasa.

Construcția dansului este atrăgătoare și simplă, ușor de învățat, stil de horă, în unele localități de sărbătoare. Are formă „de doi”. Tempoul în creștere a ritmului este accentuat prin tropăit de picioare (în stil de horă) sau ușurință săltătoare (în stil de sărbătoare) de interpretare. La realizarea coregrafică a dansului, picioarele se deplasează în diferite poziții (II, VI, IV și a III-a) pe toată talpa, mișcându-se în față și în spate, lateral și într-un punct (poziția a II-a a picioarelor), redând caracterul de interpretare a jocului. Mișcarea de bază a dansului o constituie pașii simpli alăturați, care susțin întocmai ritmicitatea meledică a jocului” [16, p. 33].

Prin intermediul dansului Coasa, familiarizăm copiii cu valorile și tradițiile populare, dezvoltăm ținuta corectă a corpului, simțul ritmului, activitatea centrelor neuromusculare, auzul și percepția ceea ce duce la coordonarea mișcărilor la bine. Totodată contribuim la dezvoltarea psihicului printr-o stare pozitivă emoțională, formăm deprinderi socio-comunicative, dezvoltăm calitățile fizice (rezistența, forța, flexibilitatea), îmbogățim experiența motorie cu diferite tipuri de mișcări, dezvoltăm formele de comunicare non-verbală și contribuim la cultivarea dragostei față de arta coregrafică națională.

Prin dans este dezvoltată mentalitatea poporului, în special cultura,

tradițiile sale, fapt care nu poate să nu influențeze orientările valorice ale oamenilor. „Totalitatea imaginilor coregrafice expresive dictează legitățile proprii de reflectare a realității, care se bazează nu atât pe corespundere fidelă între viață și materialul artistic, cât pe gradul de autenticitate în ce privește reflectarea metaforică și artistică a vieții [17].

Concluzii: Dansul este o modalitate de exprimare a emoțiilor, sentimentelor prin mișcările corpului. Ca discurs artistic, reprezintă o poveste, reflectă niște trăiri prin intermediul coregrafiei realizate. Prin intermediul lui dezvoltăm la copii dragostea pentru artă, contribuim la cultivarea dragostei pentru frumos, armonie, răbdare, stăpânirea de sine, perseverența, încrederea în eul sau, spiritul de echipă, memoria, precum și capacitatea de a-și coordona mișcările și simțul ritmic.

Menționăm că activitățile extrașcolare generează relații de prietenie și ajutor reciproc între elevi, educă simțul responsabilității atitudinea justă față de scopurile urmărite. Valorificarea activităților extrașcolare de dans, în practica educațională se produce sistematic și cu multă eficiență, care contribuie deosebit la dezvoltarea armonioasă a copiilor.

Societatea actuală are nevoie de copii capabili de a-și modela viitorul, de aceea educația prin artă este o dimensiune — cheie prin care se fortifică ființa umană.

Bibliografie:

1. <https://www.paginadePsihologie.ro/legatura-dintre-dans-scoala-si-societate-despre-importanta-dansului/> vizitat 02.04.21, ora 13:42
2. Sursa: [http://blog.ed.ted.com/2018/04/02/](http://blog.ed.ted.com/2018/04/02/why-dance-is-just-as-important-as-math-in-school/)

[why-dance-is-just-as-important-as-math-in-school/](http://fundatiaprais.ro/2019/02/27/de-ce-este-dansul-la-fel-de-important-ca-matematica-in-scoala/) <http://fundatiaprais.ro/2019/02/27/de-ce-este-dansul-la-fel-de-important-ca-matematica-in-scoala/> vizitat 29.11.2020 ora 21.12

3. Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.10.2014, Nr.319-324 (634), art.36
4. Nicola, I., Tratat de pedagogie școlară. București: Aramis, 2000
5. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Dans> vizitat 29.11.2020 ora 13:45
6. Sursa: <http://blog.ed.ted.com/2018/04/02/why-dance-is-just-as-important-as-math-in-school/> <http://fundatiaprais.ro/2019/02/27/de-ce-este-dansul-la-fel-de-important-ca-matematica-in-scoala/> vizitat 29.11.2020 ora 21.12
7. Cucos, C. Modalități de realizare a educației estetice în învățământul românesc în Educația estetică, Iași: Polirom, 2014.
8. Abbs, Peter, 2003, Against the Flow: Education, the Art and Postmodern Culture, Routledge Falmer, New York, Londra.
7. Cucos, C. Putem vorbi de o artă a educației? În : Educația estetică, Iași: Polirom, 2014
7. Cucos, C. Locul programei-cadru de educație artistică în curriculum în: Educația estetică, Iași: Polirom 2014
9. Curriculum modular https://mecc.gov.md/sites/default/files/s.07.o.033_coregrafia.pdf, vizitat 02.04.2021, ora 13:32
10. Sursa: <http://www.marathon.ase.ro/pdf/vol2/21/CiomagRela.pdf>, vizitat 02.04.2021, ora: 13:50
11. Dohotaru, Maia, Guțu, Zoia. Monografie. Valențe axiologice și educative ale artei coregrafice, Chișinău, 2019
12. Popa, P. Jocul vetreilor străbune Chișinău: Grafema Libris
13. Evseev, Ivan. Dicționar de Simboluri și Arhetipuri Culturale, Timișoara: Amarcord, 1994
14. Vasilescu, Teodor. Tita, Server. Folclor coregrafic românesc, București, 1972.
15. Dicționar Enciclopedic. Ediția a II-a. Chișinău: Cartier, 2001. 1696p
16. Marienescu, At. M. Cultul păgân și creștin. I. Sărbătorile și datinile romane vechi. Ediție îngrijită și prefață de I. Oprișan. București: Saeculum I.O., 2008. 416p
17. КАФАРОВА, Т.Г. Специфика образности в хореографическом искусстве: автореф. дис. канд. искусствоведения. Москва, 1969.

**Nu uitați, abonarea la revista
„REALITĂȚI CULTURALE”
pentru anul 2021
poate fi făcută la toate oficiile poștale**

foto: Iulian Pricop

VETA GHIMPU MUNTEANU

Mihai Amihalachioae

Numele lui Mihai Amihalachioae stăruie de câteva zeci de ani, aici pe meleagurile noastre, dar e o fire mai discretă despre care nu știm prea multe, decât că e foarte talentat. De fiecare dată când iese în scenă strălucește și încântă. Cunoscându-l mai îndeaproape am remarcat corectitudinea, tenacitatea și responsabilitatea cu care este înzestrat. Ca orice om care pleacă să-și caute rostul în lume, pornește dintr-un loc anume și dintr-o familie ce l-a determinat să aleagă un drum sau altul. Așadar, de unde a pornit Mihai Amihalachioae?

Mihai Amihalachioae: M-am născut în regiunea Cernăuți, satul Molnița. Am absolvit școala de 8 ani din sat, concomitent am absolvit și școala de muzică din orașul Herța. Vin dintr-o familie de oameni gospodari. Mama Elena era contabil șef în colhoz, tata Pavel era livădar și muzicant. Nu avea studii muzicale, a studiat desinestătător acordeonul destul de târziu, la vârsta de 21 de ani. Am crescut în familie 5 copii, eu fiind cel mai mic. Începusem să învăț muzică din clasa a treia și eram mai alintat, fiindcă ceilalți frați ai mei erau implicați în lucrurile gospodărești. Eu, în schimb, cu muzica. Aveam concerte, ba chiar și nunți, pentru că de pe la 10 ani am început să merg cu tata prin satele de prin împrejurimi unde era el mai cunoscut și solicitat. Tata, pe lângă faptul că le cânta la acordeon, mai cânta și cu vocea.

V.Gh.M.: Voi, cei din Bucovina, vă deosebiți prin spiritul vostru gospodăresc, prin casele voastre mari, curțile luminoase. Cum se împacă noțiunea de lăutar cu cea de gospodar?

M.A.: Această concepție a fost întotdeauna și rămâne să mai fie, însă familia noastră, cel puțin, s-a ținut pe mama și bunica. Mai ales gospodăria era ținută de bunica de pe mamă. Noi am avut mare noroc de bunica care era o doamnă. Când am crescut mai măricei ne-a arătat toate pământurile din sat care au aparținut familiei până în 1940. Bunica, care se numea Elisaveta Căjocaru, era foarte respectată în sat. Ea era prezentă la toate adunările părintești de la școală, pentru că mama fiind ocupată cu serviciul, nu putea merge. Ea ne verifica lecțiile, ea ne învăța să fim respectuoși, corecți, să iubim curățenia, să fim omenoși. Lecții deosebite de viață. Soțul ei, și bunelul nostru, a fost primar în perioadă administrației românești și a construit prima școală în sat. Bunica a insistat ca mama să facă studii, astfel devenind prima femeie în sat cu studii. Dintre rudele de pe linia bunicilor de pe mamă am avut din cei care aveau funcții la

Palatul regal din București. Din păcate nu țin minte amănunte, eram prea mic când se vorbea despre aceste lucruri.

V.Gh.M.: Frații tăi cu ce se ocupă?

M.A.: Vasile e medic terapeut la Bălți. Pavel e chirurg stomatolog la Cernăuți. Mitică e electrician și, împreună cu sora mai mare Dorica, locuiesc în sat. Când mergem acasă stăm la ei, pentru că au case foarte frumoase.

V.Gh.M.: După ce ai absolvit școala de muzică din Herța ce a urmat?

M.A.: După absolvirea școlii din sat și cea de muzică din Herța am venit la Școala de muzică „Ștefan Neaga” din Chișinău.

Nicolae Țurcanu, Andrei Mustea. O susțineam instrumental pe Maria Drăgan.

V.Gh.M.: E o școală cântatul în aceste localuri?

M.A.: Da, poate fi o școală.

V.Gh.M.: Apoi ce a urmat?

M.A.: După absolvirea Colegiului „Ștefan Neaga”, am urmat Conservatorul „Gavriil Muzicescu” facultatea „Instrumente populare ruse”, facultate similară cu cea de la colegiu „Ștefan Neaga”. În anii 80 nu exista o facultate de instrumente populare moldovenești. O astfel de facultate a apărut abia în 1985 când eu deja absolvisem conservatorul.

V.Gh.M.: Cum, când și de cine ai fost remarcat ca un bun acordeonist?

V.Gh.M.: De ce la Chișinău și nu la Cernăuți?

M.A.: Nu știu exact. Unul dintre motive ar fi că frații mei mai mari învățau deja la Chișinău. Venind la această școală aveam unele privilegii, dar nu mă puteam compara cu ceilalți abiturienți care aveau școli serioase în spate, nu ca a mea, sătească. În anul acela 1976 pe 28 de locuri erau 120 de concurenți. O parte dintre abiturienți erau laureați ai diverselor concursuri de baianiști și acordeoniști.

V.Gh.M.: Pe când făceai studiile la „Ștefan Neaga” erai antrenat în vreo orchestră?

M.A.: Nu, dar cântam la restaurantul „Beciul vechi” unde mai făceam un ban. Am cântat cu extraordinarii Ion Neniță, Vasile Bradu,

M.A. Nu pot să spun acum exact. Eu m-am ocupat foarte serios de studii și în 1980 am luat Premiul mare la concursul republican al acordeoniștilor. Și la Conservator fiind, luam parte la diverse concursuri la care eram premiat și menționat. Prima mea ieșire în lumea artistică a fost înregistrarea unei piese de ale mele cu maestru Vasile Iovu, fiind susținută de orchestra „Folclor”, în 1985. Apoi am cântat împreună cu „Lăutarii” lui Nicolae Botgros la Palatul Național în legătură cu venirea politicianului rus - Grișin la noi în republică. Am avut atunci de cântat piese solo câțiva instrumentiști, eu, Vasile Iovu, Petre Baranciuc, Vladimir Duminică și Simion Duja.

V.Gh.M.: Care a fost povestea cu orchestra „Folclor”?

M.A.: Când am absolvit Conservatorul în 1985 urma să fiu repartizat în câmpul muncii și atunci am fost invitat de maestrul Dumitru Blajinu la orchestra „Folclor”. Dar nu am fost acceptat de conducerea Companiei de Radio și televiziune din cauza că în acte eram scris român. Nici nu am fost admis la concurs. După aceea a fost foarte dificilă angajarea mea. Mai târziu când am venit la radio la repetiție pentru a înregistra „Variațiuni pentru acordeon” semnate de mine, am simțit atitudinea și frica colegilor. O parte chiar au ieșit din studio când am intrat eu. Se temeau și să mă salute, sau să intre în discuție cu mine. Din cauza identității mele nu eram admis nici în plecările de peste hotare în cadrul altor orchestre.

V.Gh.M.: Ai suferit?

M.A.: Nu era vorba de suferință. Îmi părea rău, fiindcă am absolvit Colegiul doar cu note maxime, Conservatorul la fel, cu note foarte bune. De aceea eram nedumerit, că acestui stat nu-i pasa de specialiști și sunt ignorat doar din cauza identității.

V.Gh.M.: În decursul discuției noastre ai tot pomenit de aranjamentele muzicale și piesele tale. Să înțeleg că făceai aceste lucruri de pe băncile colegiului?

M.A.: Obiectul - „Aranjamentul muzical” îl trec toți studenții care studiază muzica, dar nu toți

pot face aranjamente. Trebuie să-ți placă, să știi să te joci cu armonia. Cred că în anul trei am scris piesa „Dixi mărunțica” pe care apoi am cântat-o la concursul de la Conservator și am obținut locul întâi. Piesa aceasta a fost apoi inclusă în repertoriu multor acordeoniști pentru diverse concursuri republicane și unionale. Am înregistrat-o mai târziu cu Petrică Rotaru la vioară. Apoi, în anul patru, am scris câteva piese în stil folcloric. Le-am cântat într-un concert la Palatul Național și așa și nu le-am mai înregistrat.

V.Gh.M.: Până la urmă unde a fost angajat Mihai Amihalachioae?

M.A.: Așa cum nu am reușit să mă angajez în orchestra „Folclor”, domnul Constantin Rusnac mi-a propus ore de acordeon la Conservator. Am lucrat vreo două luni, după care am fost invitat de domnul Vladimir Curbet în orchestra ansamblului „Joc”. Am reușit să lucrez acolo o lună de zile și apoi am fost luat la armată. Am făcut serviciul militar la Odesa în Orchestra școlii de cursanți. Înaintea mea își satisfăcuse serviciul militar Ion Boldumea, marele nostru muzician. Și atunci când s-a eliberat i-a propus maiorului din unitate să mă i-a pe mine în locul lui. Noi, muzicienii din unitate, ne faceam foarte bine datoria. Eu îi sunt foarte recunoscător lui Ion că m-a ajutat atunci să nimeresc anume în această unitate, fiindcă era pericolul să fiu trimis în Afganistan. El nu numai că mi-a făcut protecție, dar chiar m-a și condus până în unitate. În armată am obținut foarte multă experiență în domeniul muzical. Am început să fac aranjamente pentru instrumentele la care nu făcusem niciodată, organizam repetiții, aveam grijă de repertoriu și de concerte pentru diverse sărbători.

V.Gh.M.: Ce a urmat după satisfacerea serviciului militar?

M.A.: M-am întors la Chișinău în orchestra ansamblului „Joc” și imediat am avut patru turnee peste hotare. A fost foarte interesant pentru mine atunci. Dar cu timpul simțeam că nu e locul meu în acest

colectiv unde accentul se punea pe arta coregrafică. Eu îmi doream altceva, de aceea am lucrat acolo doar un an de zile, după care am fost invitat la „Centrul tineretului”, ca să preiau orchestra „Tinerețe” pe care o condusesse Petrică Frecăuțeanu. De fapt, începuturile mele de muzician au avut loc anume în această orchestră. Cântasem mai înainte alături de Petrică Rotaru, Ion Surguci, Valeriu Hâncu, Gheorghe Banariuc – muzicieni foarte buni, de dirijorul Petre Frecăuțeanu care era și un aranjor extraordinar. Când venisem la cârma acestei orchestre mi-am propus să cântăm muzica populară mai simplu. Melodii care se ascultă ușor. Dar nu am stat mult nici în această orchestră, fiindcă, între timp, se puneau bazele unei orchestre de muzică populară la „Ministerul gospodăriei comunale” unde ministru era domnul Severovan. Se adunase acolo vreo trei, patru muzicieni și căutau un dirijor, mi-au propus mie acest post. Eu nu mă prea vedeam în rol de dirijor, dar am acceptat numai pentru că mi se promisese apartament. Așa că în 1989 am fondat orchestra profesionistă „Busuioc moldovenesc”. Sigur că atunci, la începuturi, nu știam cum vom reuși cu această orchestră și unde vom ajunge, dar eram toți tineri, visători și îndrăzneți. Cel mai greu pentru o formație e să formezi un repertoriu. Repertoriul constituie fața orchestrei, trebuie să fie original, să nu imită pe nimeni. Muzica nu iartă plagiatul. Noi nu ne aruncam la piesele cântate tehnic. Și atunci Tudor Chiriac mi-a atras atenția la cântecul Lucreției Ciobanu „Se duc oile la munte”. Piesa o cunoșteam de mic. Ei, uite această piesă a prins extraordinar la public. Ce ține de orchestră și repertoriu, domnul Severovan a pus problema foarte sever, chiar dacă eram angajații „Ministerului gospodăriei comunale” programul a fost primit de o comisie de la „Ministerul culturii”. După predarea programului am fost înalt apreciați de comisia de profil anume pentru repertoriul deosebit și pentru profesionalism.

V.Gh.M.: Cine au fost primii cântăreți în orchestră?

M.A.: Zinaida Bolboceanu, Valentina Ungureanu, care mai apoi a plecat la Soroca, Maria Iliuț și Constantin Rotaru. După vreo doi ani de activitate a orchestrei m-a telefonat Nicolae Glib și m-a întrebat dacă nu vreau să lucrăm împreună. Sigur că pentru noi era o onoare. Am făcut foarte multe piese cu el și, în genere, perioada aceea a fost foarte productivă pentru colectiv. Într-o zi exersam, cântând o piesă pe care o auzisem la tata, despre flăcăii care plecau la armată. Era o tradiție foarte frumoasă la noi în sat. Toți flăcăii care urmau să plece la armată se adunau împreună și mergeau prin sat cântând și luându-și rămas bun de la consăteni, iar aceștea la rândul-le le dădeau ceva daruri. Ei, uite că Glib a auzit această melodie și mi-a spus că poate ieși un cântec foarte frumos. Astfel a apărut cântecul „La mulți ani cu sănătate” care a devenit unul de mare succes. Și de atunci, din 1989, continuă să aibă succes și astăzi. Duceam pe atunci o activitate foarte intensă, aveam concerte începând de luni pentru toată săptămâna.

V.Gh.M.: Câți ani a activat orchestra „Busuioc moldovenesc”?

M.A.: Vreo 7-8 ani. În 1996, însă, am intrat la Conservator la facultatea „Dirijat simfonic”, dar mai continuam să activez cu orchestra. În 2000 am plecat la Barcelona la stagiere, 2 ani la rând mergeam pe timp de vară. În 2003 am fost angajat la Filarmonică pe post de dirijor al Orchestrei simfonice. Deja nu mă mai putem ocupa cu orchestra de muzică populară, fiindcă nu eram salariați. Eram la autofinanțare, anii 90, vremuri grele. Primăriile nu mai puteau plăti concertele, nici cele pentru hramuri. Pornise sărăcia. Muzicanții din orchestră aveau toți familii și nu le puteau întreține.

V.Gh.M.: Câți ani ai lucrat pe post de dirijor în Orchestra simfonică?

M.A.: Din anul 2003 până în 2010.

V.Gh.M.: Și totuși, pe parcursul acestor ani nu ai lăsat complet orchestra de muzică populară.

M.A.: Lucram în studio. Înregistram piese și făceam aranjamente orchestrale pentru diverși cântăreți de la noi din republică, dar și de peste Prut.

V.Gh.M.: Știu că ai făcut aranjamente cap-coadă pentru Cd-urile unor cântăreți de muzică populară.

M.A.: Da. Primul CD l-am făcut cu Silvia Zagoreanu. Ea mi-a prezentat materialul. Eu insistam pe un cântec autentic moldovenesc și Silvia chiar avea un astfel de material, avea piese foarte bune. Un alt CD la care am făcut toate aranjamentele pentru piese a fost cel al Larisei Ungureanu. Avea un repertoriu deosebit. A fost implicat și corul.

V.Gh.M.: Cum a fost cu aranjamentele la cântecele de pe CD-ul Mariei Iliuț?

M.A.: Maria are o manieră deosebită de a cânta și a adus cântece de la ea din zonă. Împreună am selectat repertoriul, mi-a prezentat o mulțime de piese culese, mai ales versuri pentru aceste melodii. Am lucrat foarte bine pentru că Maria esti și foarte disciplinată.

V.Gh.M.: Unii te învinuiesc, că, de fapt, faci aranjamente în stil bucovinean.

M.A.: Vorbesc necunoscătorii, Bucovina e tot Moldova.

V.Gh.M.: Din punct de vedere geografic asta așa e, dar din punct de vedere muzical este vreo diferență?

M.A.: Sigur că este. De aceea cântecele Mariei sunt altfel decât al celorlalte cântărețe –Silvia Zago-reanu, Larisa Ungureanu sau Olesea Olteanu.

V.Gh.M.: Ce a făcut Mihai Amihalachioae pentru el ca acordeonist?

M.A.: Ei, uite, că aici am lacune. Am lăsat-o mereu pe mai târziu, dar sper să reușesc și la acest paragraf.

V.Gh.M.: Mihai Amihalachioae mai este și profesor, nu?

M.A.: Da, sunt profesor la "Academia de muzică". Conduc orchestra de instrumente populare.

V.Gh.M.: Recent Mihai Amihalachioae a fost angajat la "Direcția de cultură" a municipiului Chișinău în calitate de dirijor al orchestrei de cameră.

M.A.: Așa e. Am fost onorat cu această invitație din partea doamnei Valentina Volontir. Îmi doream să conduc o orchestră de muzică de cameră de mulți ani.

V.Gh.M.: Sunt sigură că cu pedantismul tău, în sensul frumos al cuvântului, cu acuratețea ta, vei forma o orchestră pe cînste și vei face lucruri frumoase și în acest domeniu. Abia așteptăm să venim la primul concert al orchestrei de cameră a "Direcției de cultură municipale".

M.A.: Știu ce am de făcut în acest domeniu, așa că Doamne ajută.

V.Gh.M.: Îmi vorbeai că la începuturile carierei tale artistice, ai fost de acord să fii dirijorul orchestrei „Busuioc moldovenesc” mai mult ca să primești apartament. Erai deja căsătorit pe atunci?

M.A.: Da. M-am căsătorit în 1982, eram student la Conservator. Învățam cu viitoarea mea soție Valentina într-o grupă. Ea de specialitate e baianistă și e originară din Transnistria, satul Podoima, raionul Camenca - un sat recunoscut prin tradiții și portul popular. Deși se spune că majoritatea băștinașilor au emigrat pe aceste locuri din Maramureș, în ce privește muzica, e cu o vizibilă influență slavă. Anul acesta împlinim 39 de ani de viață comună.

V.Gh.M.: Cu ce se ocupă astăzi Valentina?

M.A.: Cu educația copiilor prin folclorul național după sistemul compozitorului austriac Carl Orff. Educația copiilor de la simplu la compus.

V.Gh.M.: Vorbeste-ne despre copii voștri, te rog.

M.A.: Fiica Ruxanda a studiat la liceul „Ciprian Porumbescu”. A făcut doar 9 clase de pian și nu a vrut să mai continue, chiar și de a absolvit cu brio și a fost deținătoarea unui premiu de la un concurs din București, iar noi nu am insistat. A făcut un an de colegiu juridic aici la noi, apoi, mai târziu a plecat în America. A făcut acolo încă o dată colegiul și Universitatea. E căsătorită cu Nelu, un băiat din satul Crihana Veche, raionul Cahul. Are doi băieți - Traian de 7 ani și Robert, care s-a născut în vara lui 2020. Locuiesc în Vermont, un loc absolut superb.

Fiul Petre e aici, în Chișinău, lucrează la compania "Orange" de mai mulți ani și e foarte mulțumit. Soția lui Cristina de asemenea a lucrat mai mulți ani în această companie. Au o fetiță Francesca de 3 anișori. Asta este viața și bucuria mea.

V.Gh.M.: În afară de muzică, ce pasiuni mai are Mihai Amihalachioae?

M.A.: Acum fac niște cursuri foarte interesante la „Centrul de eficiență personală”, cursuri de creștere a nivelului spiritual. E vorba de o autoeducație și autodisciplină a omului care trebuie să dezvolte un compartament ac-

ceptabil. Omul trebuie să învețe multe pentru a se cunoaște pe sine. Făcând aceste cursuri problemele vieții începi să le privești de la alte dimensiuni și să le rezolvi altfel. Un exemplu doar să vă aduc. Dacă mergi pe drum și un om bolnav aruncă cu piatra în tine, tu cum trebuie să procedezi, să-l uci? Nu, trebuie să înțelegi și să-l compătimești că e bolnav. Dar dacă cobori la nevelul lui, atunci nu-ți rămâne decât să te bați cu el. Omul trebuie să învețe mereu, dar noi nu o prea avem cu învățatul.

V.Gh.M.: Pe parcursul discuției noastre, care iată e pe final, ai repetat de vreo două ori că pentru tine principalul în viață nu e muzica. Dar ce e, atunci?

M.A.: Principalul e să-mi fie familia sănătoasă, să fiu eu sănătos. Dacă sunt eu sănătos - îmi pot ajuta familia, soția mea se va uita cu ochi frumoși la mine, copiii mei se vor mândri cu mine. Atunci când ești bolnav nu le aduci bucurii celor dragi. Scopul principal al unei persoane, este să fie sănătos, fiindcă are niște responsabilități față de cei dragi. Asta e în primul rând. În al doilea rând trebuie să ai niște cerințe ale tale, să te ocupi cu ceea ce îți place. Să te eliberezi de multe din lăuntricul tău care au apărut de undeva, poate genetic, poate... cine știe. Mie, de exemplu, îmi sunt benefice aceste cursuri.

V.Gh.M.: Cum le reușește pe toate Mihai Amihalachioae?

M.A.: Măsurarea și programarea timpului tot depinde de individul însuși. Toți au timp, dar absolut toți, trebuie numai să-și dorească să-l găsească.

V.Gh.M.: Mihai, mi-am părut bine, că am reușit, în sfârșit, să discutăm. În numele soliștilor pentru care muncești cu dăruire vreau să-ți mulțumesc. Știu cum poți încuraja, orienta și ajuta artiștii. Să-ți dea Dumnezeu sănătate să tot faci lucruri frumoase.

M.A.: Îți mulțumesc Veta, că m-ai invitat la acest interviu și-ți doresc și ție succese și sănătate.

Muzica lui Nicolae Sulac vine din aura foclorului

Acum 18 ani, în 2003, într-un april cu flori de liliac, în urma unui atac cerebral, se stingea din viață cel mai mare artist al neamului nostru, Nicolae Sulac. Pleca la ceruri, la Domnul, care, vorba lui Grigore Vieru, ar fi zis: *Îl iau la mine, dacă acolo, pe pământ, voi nu aveți grijă de el!* La 8 aprilie 2021, când s-au împlinit 18 ani de la trecerea în neființă a rap-sodului-nepereche, Casa raională de cultură Nicolae Sulac din Cantemir a realizat un film despre viața și activitatea artistului.

...Sunt sigur că Nicolae Sulac n-a murit, ci doar s-a mutat în cântecele sale nemuritoare, în amintirile noastre despre el, s-a mutat în Legendă. N-a murit, pentru că nu poate să moară doina noastră, balada, cântecul nostru strămoșesc. S-a dus, colo, să se odihnească puțin, căci mai bine de o jumătate de secol a tot trudit, neobosit, pe tărâmul deloc ușor al muzicii populare, al folclorului autentic.

Cântecul lui a purificat muzica

noastră populară, a ridicat-o la o treaptă calitativ nouă, nemaiauzită și nemaivăzută până atunci și de atunci încoace. Când cântă el, în jurul nostru răsună o muzică *de acasă*, care ne vrăjește gândurile și ne umple inima de gingășia doinei cântate de un bădița, de un cioban sau de un plugar cu sentimentul lor propriu, plin de duioșie și frumusețe irepetabilă. Simțim aievea cum răsună în sufletele noastre muzica strămoșescă plină de farmec și spirit și cât de fericit e un artist atunci, când e recunoscut de toți și e apreciat de popor, un artist care știe să descopere uriașele bogății din inima poporului. În cântecul popular, Sulac a însemnat viață și, mai mult decât atât, a însemnat flacăra vieții, or, în el se reflectă teme simple și mari, bogate și variate, ce trezesc în simțul și în gândurile noastre dorul, jalea, obiada, revolta, nostalgia, veselie, umorul, dragostea de patrie și neam, de natură, de muncă, roadă și belșug în toate, toleranță și viață pașnică, tih-

nită, precum i-a plăcut de-a pururi omului simplu de la țară...

Timp de 50 de ani Nicolae Sulac a intrat cu cântecul în casele noastre: cânta pe prispa țaranului de la sat, el era oaspetele drag și așteptat, însoțitor al bucuriilor și durerilor omului simplu, era prezent pretutindeni-lă nunți și cumetrii, la zile de naștere, dar și la înmormântări. Regretatul Petru Zadnipru scria, testamentar, într-o poezie: *Când o fi-n sicriu să zac / Voi, în loc de cuvântare, / Invitați-l pe Sulac...*

Nicolae Sulac a fost născut să cânte ca nimeni altul doinele noastre, adevăratele enciclopedii ale neamului, în care-și punea tot sufletul. Căci a fost, de bună seamă, asemeni unui copac fără umbră, un copac doar cu *frunză verde*, doar cu frunziș în care fiecă foaică doinește: vântul intră în ele și nu mai vrea să mai iasă... Cu melodiile lui moldovenii au învins moartea, uitarea, înstrăinarea la care au fost sortiți de-a lungul anilor, au cunoscut — barem în vis! — descătușarea și libertatea.

De-a lungul vieții sale, cel mai mare artist al neamului nostru din toate timpurile, Nicolae Sulac, nu numai că a devenit o veritabilă legendă a folclorului autentic, dar a reușit să creeze și o școală irepetabilă a cântecului popular, apreciată la justa valoare de muzicienii și interpreții din partea dreaptă a Prutului, ceea ce este, de bună seamă, o mândrie a noastră, comună.

De bună seamă, mulți oameni au văzut, s-au convins că după ce intra Sulac într-o localitate, sătenii se ridicau, bucuroși, cu fruntea descălețită, cu un dor și o speranță de nestăvilit. El a mai reprezentat și un exponent fidel al neamului nostru — ca și ciobanul din Miorița, Barbu Lăutaru, Maria Cebotari, Ioana Radu, George

Enescu, Ciprian Porumbescu, el face parte din mărgăritarele rare încropite în sclipitoarea salbă a valorilor cultural-spirituale nemuritoare ale poporului nostru. Sulac iubea să repete: *Eu scriu din inimă, nu pot înșira cuvinte goale. Am scris și am cântat pentru că m-a durut, mi-a fost tare dor. Numai cuvântul dor cât exprimă; or el nici într-o limbă nu poate fi tradus după cât cântărește. Uneori pot să mă gândesc un an de zile și să nu fac nimic, iar alteori într-o clipă creez lucruri bune.*

...De nenumărate ori mă prind asupra gândului că de mult e timpul să înțelegem cu toții că între zăcămintele de aur ale culturii umane, alături de pâine și sare, de părinți și bune, cinstea de a sta în capul mesei, din moși-strămoși, îi revine Cântecului, Folclorului, Cântecului sufletului omului. Și acest respect trebuie cultivat din familie, grădiniță, școală, cămin cultural, muzeu. Îmi doresc mult să fiu optimist, să cred că, odată cu trecerea anilor, valoarea Artistului Nicolae Sulac va fi apreciată, va

crește, devenind valoarea întregului neam românesc. Locuitorii din satul Sadâc, alte localități cantemirene, dar și sute și mii de admiratori ai tezaurului ce ni l-a lăsat drept moștenire artistul, s-au săturat de atâtea suflet amărât, de atâtea lacrimi de durere, de gânduri negre, de regretul amintirilor triste. Or, ***Va rămâne al lui cânt / — cheazășie, testament și legământ, / doină, lacrimă și floare, / căci pe-al nostru plai de dor, / cântăreții nasc și mor — doar Sulac nîcicând nu moare!***

ALLA GRĂJDIANU BIBLIOTECA PUBLICĂ OBREJA VECHĂ, FĂLEȘTI

De la discriminare la drepturi egale

De curând Biblioteca Publică Teritorială Obreja Veche a promovat Proiectul „De la discriminare la drepturi egale”, finanțat de Uniunea Europeană și co-finanțat de Departamentul de Stat American (DRL) și parte a proiectului „Moldova împotriva tuturor formelor de dis-

crimare” implementat de ERIM în Moldova – IREX Europe, Gender Centru GENDERDOC-M, Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova și suportul din partea Primăriei Comunei Obreja Veche.

Biblioteca Publică a desfășurat un șir de activități ce vizează combaterea discriminării bazate pe gen și promovarea egalității de gen cu mai multe grupe de beneficiari din comunitate.

Un obiectiv a acestor instruirii este ca participanții să identifice multitudinea de cauze care pot genera conflic-

tele în familie, acceptând existența unor cauze superficiale care pot fi eliminate fără a dezvolta stări conflictuale intense. La atelierul de instruire „De la discriminare la drepturi egale” au participat, 13 femei, membre al Clubului femeilor active „Femei cu idei”. Participantele au avut posibilitatea de a-și dezvolta cunoștințe despre: egalitatea de gen, rolul femeii în societate și familie, violență, discriminare etc. De asemenea au înțeles pericolele ce reprezintă conflictele și violența pentru familie. „Informația care am primit-o ne vom strădui să o diseminăm în comunitate, în familii și colective de muncă, pentru a ajuta și alte femei care întâmpină astfel de probleme ce nu-și cunosc drepturile și nu știu unde trebuie să se adreseze”, a menționat primara comunei, dna Zinaida Mocanu. „Ne creștem împreună copiii” - la acest training au participat 12 persoane (28-34 ani). Participanții și-au dezvoltat noi atitudini și și-au mărit diapazonul de cunoaștere despre subiecte precum egalitatea de gen, diminuarea violenței în familie și societate, și depășirea stereotipurilor. De asemenea, participanții au conștientizat ce impact au conflictele și violența pentru familie, au învățat cum să-și apere drepturile, și cum să depășească problemele pe care le întâlnesc zi de zi. Lucrul în echipe a dus la creșterea gradului de conștientizare despre necesitatea repartizării egale a responsabilităților familiale.

Concursul „Meșterița” s-a desfășurat în format online. Acest concurs ne-a dat posibilitatea să descoperim noi talente și să susținem promovarea lor în comunitate la care au participat 6 doamne (44-85 ani) ce au promovat tradițiile naționale. Fiecare participantă a organizat o expoziție a lucrărilor confecționate de către ea. În cadrul acestui eveniment am reușit să motivăm și alte persoane

din localitate pentru a promova tradițiile naționale. Iar, dna Raisa Tereniuc, a donat pentru muzeul satului o bucată de țol tradițional, confecționat din cânepă, pentru a servi drept exemplu și imbold pentru tânăra generație de a păstra tradițiile și obiceiurile neamului.

Cei 15 tineri din comuna Obreja Veche au avut posibilitatea de a participa la training-ul „Rolul bărbatului și a femeii în viziunea tinerilor” la care și-au dezvoltat abilități de evaluare critică a fenomenului discriminării, această instruire contribuind astfel la diminuarea numărului și gravității cazurilor de discriminare de gen și violență în familie. Participanții au conștientizat importanța depășirii stereotipurilor existente în societate, promovării egalității de gen, a drepturilor egale și atitudinii fără discriminare față de femei. Acest training a fost moderat de către experta din partea IREX Europe, Tatiana Chebac, care a venit cu un mesaj clar către participanți, demonstrând că atât femeile, cât și bărbații trebuie să cunoască cum să se protejeze în cazul în care le sunt încălcate drepturile și în caz de necesitate, unde să se adreseze pentru a fi ajutați. În urma evenimentului 3 adolescente și-au propus să diminueze gradul de violență de femei, creând fiecare câte un filmuleț cu mesajul de „STOP violență”. Filmulețele au fost plasate pe Facebook.

Activitatea finală a acestui proiect a fost desfășurarea unei mese rotunde „Femeile pot reuși” cu participarea a 21 de femei active din comuna Obreja Veche care s-au întrunit pentru a se cunoaște și a-și împărtăși experiența succesului. În cadrul acestui eveniment am avut mai multe profiluri de femei active din comună: Femeia – primar, consilier, pedagog, gospodină, mamă etc. Fiecare și-a împărtășit din experiența sa, am descoperit împreună ce înseamnă să fii de succes, cum poți transforma o pasiune

într-o afacere. Ascultându-le am realizat că secretul din spatele reușitei se datorează curajului, perseverenței și desigur unei munci consecvente. Din prezentarea „Mă stimez. Acționez!”, a Cristinei Stratan, participantele la acest eveniment au înțeles că un element important în calea spre realizare îl reprezintă stima de sine, care împunternicește femeile să depășească orice obstacol în calea spre realizare. În cadrul acestei activități am conștientizat împreună, că femeile din localitățile rurale se pot realiza în diferite domenii.

În urma activităților desfășurate a crescut gradul de conștientizare a participanților cu privire la egalitatea de gen, efectele nefaste ale discriminării femeii în societate și în familie, dar și impactul distructiv al violenței în familie. Implementarea acestui proiect a scos în evidență următoarele aspecte: populația din mediul rural nu este informată cu privire la aspectele antidiscriminare și anti-volență. Utilizarea acestor concepte în mass media nu duce la o informare veritabilă și la o schimbare adecvată a atitudinii preponderent învechite și cu tentă patriarhală.

ABONAREA LA REVISTA „REALITĂȚI CULTURALE” pentru anul 2021

poate fi făcută începând cu orice lună
la toate oficiile poștale

Indice abonare „Poșta Moldovei”: **PM32118**

Abonament pentru **o lună** — **25 lei**

Abonament pentru **6 luni** — **150 lei**

PASTILE FĂRĂ ZAHĂR

Combinatii hormonale

Zilele trecute am fost la cum-părături cu fiul meu cel mai mare. Curat noroc că și-a exprimat dorința de a-și mai cumpăra ceva. Și-a ales singur, că, deh, cine mai merge cu mama prin magazine, iar când ne-am întâlnit la final de shopping, mi-a arătat o pereche de adidași mărimea 43, deja!!! și 3 tricouri, dintre care două negre, unul cu inscripția "Bad choices make good memories", iar altul cu "Fuck !" – ul pe toată suprafața. Da, 15 ani... Altădată m-aș fi rățoit, dar acum – no comment...

Îmi tot ziceau prietenii: "Vai ce mare a crescut!", "Nu te bucuri?". "Ba da, abia mă abțin să nu chiui de bucurie!" răspundeam ironic.

Pentru că încă mi-e peste puteri să recunosc că îmi aparține mai mult ipotetic deja. Pentru că din bolfoșelul cel mic și lipicios, s-a

transformat într-un lungan mai înalt decât mine și cu un papuc incredibil. Pentru că este la vârsta cea mai complicată și pentru el însuși – căutarea propriei identități și că încearcă să fie "el" așa cum vrea el și nu cum ți l-ai "proiectat" tu cândva.

Mă tot întrebau apropiații: "Cum te descurc cu ei, mai ales că intră în adolescență?". "Minunat!", le ziceam, pentru că sunt aspecte asupra cărora mai lucrez. Cu mine însămi. Noroc că nu am fost întrebată acum câteva luni despre același lucru. Răspunsurile ar fi fost diferite. Aș fi turnat în disperare despre nedumeriri și așteptări nesatisfăcute, despre deziluzii și lipsă de cooperare, despre uși trântite și refuzul de a-ți fi urmate sfaturile. Despre cum nu se mai ține cont de opiniile adulților, aruncându-le foarte dur și tranșant pe cele proprii și despre cum se jenează de prezența mamei lor peste tot, dar mai ales, în fața școlii etc. Apare sentimentul unui război declanșat între două forțe inegale pe diverse câmpuri și cu toate armele posibile. Dar asta, până în ziua în care am început să caut soluții. Cărți, cursuri, sfaturi. Cursuri, cărți.

Și atunci am început să accept "normalitatea" acestei vârste. Am înțeles că nu e o tragedie să îi faci poze la haine prin magazine, iar el să îți dea "wrecked" la toate, pentru că gusturile noastre nu mai corespund. Nici că sportul preferat este un "I sport", adică butonatul pe controlere tot week-endul. Nici boxele date la maxim cu muzica de pe la UNTOLD, nici refuzul de a apărea lângă tine în poze și mai ales, pe facebook nu sunt grave. Pentru că acolo unde noi îi vedem

ANDA-CRISTINA VAHNOVAN

neascultători, ei, de fapt, încearcă să își definească independența, iar obrăznicia este adesea confundată cu susținerea punctului de vedere, care este perfect normal să fie diferit de al nostru. Acolo unde noi îi vedem fragili și leneși, de fapt, se ascunde o ambiție puternică, dar comodă, relaxată. Acolo unde noi îi vedem dezinteresați, ei, de fapt, își stabilesc prioritățile și atunci dezordinea din cameră nu o veți regăsi pe lista lor de priorități. Am mai înțeles că timpul pentru ei are o altă dimensiune și îl alocă lucrurilor din zona lor de interes și de fapt, noi, adulții, suntem mereu grăbiți și uităm să ne și bucurăm de nimecuri plăcute. Am mai înțeles că pot fi foarte ușor răniți, trăirile lor le par cele mai puternice și unice, iar refuzul de a comunica este un drept al lor, pe care a trebuit să învăț să îl respect. Am priceput că trebuie să le cultivăm respectul de sine fără să zâmbim ironic atunci când scot vreo naivitate pe gura, pentru că da, la vârsta asta, ei se cred atotștiutori și trebuie să le acordăm vot de încredere. Iar acolo unde îi tot atenționăm să fie cuminți, să nu facă măgării, exact acolo ei vor experimenta, vor încerca și vor testa. Pentru că este normal și pentru că mai există și presiunea din partea congenerilor.

M-am liniștit atunci când am văzut că în tabelul de "anormalități adolescente", prezentat la un curs de parenting de către o expertă-psi-

holog, nu am regăsit nici o situație familială. Iar după exemplele din sală și întrebările adresate de către alți părinți, am înțeles că eu chiar degeaba am venit. Pentru că dezorganizarea, stările de iritare, nervozitatea și ironia, dezinteresul și atitudinea mai dură față de părinți nu sunt cele mai urâte fețe ale acestor etape. Este conturarea propriului "eu" prin ruperea "cordonului ombilical psihologic", bineînțeles.

Capac însă peste toate întrebările mele excesive a pus-o o carte, tare bună de altfel, despre psihologia adolescentului. Mai bine zis, un capitol din ea, care suna cam așa: "Cum să acționezi corect dacă... adolescentul dumneavoastră descoperă că este homosexual!" What??? Am închis cartea și altele nu mi-am mai cumpărat. Am înțeles că sunt o mamă fericită, doar că nu văd asta, iar acolo unde nu există mari probleme nu trebuie scormonite și căutate cu lumânarea nici cele mici. Sau "anticipate", ca în povestea cu

drobul de sare. Am mai înțeles că manifestările sunt foarte diverse și neașteptate, dar atâta timp cât nu există abateri grave, trebuie luate ca atare, pentru că "va trece și asta". Că, atunci când copilul meu m-a refuzat politicos să îl duc acasă cu mașina și a preferat să meargă cu bus-ul cu băieții, a fost o dorință normală. La fel ca și refuzul de a mai merge cu familia în parc sau restaurant. Și nu trebuia să mă simt îndepărtată. Că, atunci când au venit colegii lui la noi și eu am încercat să fiu amuzantă, dar am părut ridicolă, a zis elegant, de față cu mine: "Asta-i maică-mea și încercă să fie haioasă!" A fost un semn de apreciere a sincerității pe care am înțeles-o mai târziu. În acel moment, însă, m-a durut. Iar atunci când de ziua mea, am venit acasă și am găsit pe masa din bucătărie un trandafir, iar din camera lui, de după ușa închisă, s-a strecurat doar un "Cu plăcere!" am înțeles că e ok. În limitele și stilul caracteristic ado-

lescentin.

Totuși, am rămas cu un semn de întrebare după toate cele citite și ascultate pe la cursuri. S-a tot pomenit despre niște combinații complicate dintre perioada de adolescență a copilului și alte câteva ale părinților. Una ar fi cea de criză de identitate a părinților (a vârstei mijlocii) și cealaltă, mai strașnică, după mine – intrarea în menopauză a mamei. Cică se obține un cocktail hormonal amazing, când nimeni nu mai știe pe unde este și cine pe cine ar trebui să echilibreze. Dacă în cazul crizei vârstei mijlocii pot face o legătură cu perioada actuală, când subsemnata, spre surprinderea copiilor mai mari, s-a apucat de bloggerit, apoi conform teoriei, adolescența celui mic va coincide cu cealaltă perioadă "interesantă" din viața unei femei. Și atunci, dacă mă veți vedea purtând, mai spre cincizeci de ani, tricoul cu FUCK al lui fiu-mi-o ăsta mare, să o luați ca atare.

EUDOCIA GOIAN

Sârba de la Costuleni

Sfântă brățară de aur a neamului.....stimă și respect celor care o păstrează și o promovează.

Silvia Poiană

Își dorea să danseze, își dorea să-i învețe și pe alții magia dansului... sunt doar niște bănuiele, de unde își are începutul dansul "Sârba de la Costuleni". Totuși, intuim cu ce a început totul. O simplă bătaie spontană din picior, un pas înainte, un pas înapoi... Așa a început povestea Sârbei de la Costuleni, care a dus faima localității în toată țara. Este și povestea lui Boțan Mitrofan, un mare amator de dansuri și cântece populare, care în 1949, după absolvirea Școlii pedagogice din Orhei, este repartizat la Costuleni

ca învățător la clasele primare. Aici, impresionat de oamenii locului, de felul lor de ași petrece timpul liber, interpretând cântece folclorice ori dezlănțuindu-se în dans la sărbători, i-a încolțit ideea de a forma un colectiv de dans după modelul celor de la oraș. În 1951 a creat oficial ansamblul de dansuri de la Costuleni, inițial repertoriul ansamblului se compunea din dansurile tradiționale Coasa...

În această perioadă, pentru „culturalizarea maselor” în sat vine Trusev Gheorghii (probabil rus de origine), de profesie muzician, acesta întemeiază prima orchestră (fanfara). Membrii orchestrei sunt tineri din sat, pe care începe să-i învețe noile muzicale și unele piese muzicale

„patriotice”. Din informațiile culese de la informatorii din sat este menționat faptul că, Gheorghe Trusev a introdus în repertoriul orchestrei această melodie (cântată prin părțile Iașului) numind-o „Sârba de la Costuleni”, cu trecerea timpului această sărbă a devenit un simbol al satului.

Audiind melodia și dorind să promoveze ansamblul de dansuri de la Costuleni, Mitrofan Boțan pune în practică o idee ambițioasă, de a alcătui un dans care să reprezinte și să unească în sine atât melodia, cât și spiritul energic al sătenilor, de care a fost atât de mult impresionat și inspirat.

La aranjamentul dansului a conlucrat și Gheorghii Trusev, dansul a aranjat muzica după toate re-

gurile muzicale și a adaptat-o figurilor stabilite. Desenul coregrafic a fost revizuit de dansatorul și cunosătorul de dansuri Vladimir Curbet, consătean, prieten și coleg de școală a lui Mitrofan Boțan. Barbacaru Elena (81 ani, membră a ansamblului de dans), povestește că: „Mitrofan Fiodrovici avea o carte mare cu figuri de dans, pe care o căra permanent cu el, și mai mergea prin sat în timpul jocului, urmărind cum dansau bătrânii satului”.

Împreună cu fostele membre ale ansamblului de dans Cladivova Alexandra (82 ani), Elena Barbacaru (81 ani) și Iurie Vizir, profesor de muzică și conducător al Formației folclorice Frunzișoară Lozioară, am încercat să reconstituim etapele dansului.

În colțul drept al scenei în semicerc stau băieții, când se aud primele acorduri muzicale un tânăr vine în centrul scenei și strigă o strigătură:

Foaie verde trei scaieți,
Hai la sârbă, măi băieți!

După strigătură, tinerii, câte unul intră în scenă și formează un cerc, se dansează cu mâinile pe umeri, aceasta este prima parte a sârbei. Pe parcursul acestei părți tinerii mai strigă și alte strigături. În acest timp fetele se află în partea stângă a scenei, discutând și glumind între ele.

Când începe a doua parte a sârbei, tinerii, lasă brațele în jos de pe umeri și le pun pe cingătoare, astfel cercul se desface și în acest moment intră fetele în dans, fiecare fată se prinde în partea dreaptă lângă tânărul ales. Toți dansează partea a doua a sârbei, sârba se încheie cu câteva bătăi din picioare iar fetele stau pe loc, după care tinerii mai fac o rotație singuri, apoi împreună cu fetele. După sârbă se dansează Hora, care începe cu două tacturi pe loc. Hora se dansează cu brațele prinse și în-

doite de la cot, pașii mărunți spre interiorul cercului, apoi revin la poziția inițială, mișcările se repetă. La horă tinerii strigă strigăturile:

Unde joacă Costulenii / Acolo pământul geme / Unde joacă costuleanul / Nu mai crește buruiianul. Astfel se încheie prima parte a horei, a doua parte a horei – tinerii se opresc în loc și bat cu piciorul în podea de 3 ori, apoi strigă Uite-așa! Fetele fac o rotație de la stânga la dreapta în fața tânărului și strigă - Tot așa!, apoi se prind de brațe și fac pașii spre interiorul cercului, aceste mișcări se repetă de 3 ori. Hora se încheie cu ieșirea perechilor rând pe rând... Aceasta este doar o variantă scenic...

Costuleni de pe mal de Prut are o mulțime de tradiții apuse, jocuri și cântece pierdute în timp, care se vor revitalizate și de care depinde viacitatea acestui colțisor de pământ românesc dornic de oameni și frumos.

Păpușa — simbol național!

Fiecare popor se poate mândri cu capodopere lor tradiționale: obiceiurile și porturile vestimentare de epocă — întruchipate în figurine formidabile, bine cunoscute cu denumirea de *păpuși*. Acestea sunt preferatele tuturor, mai ales ale copiilor. Ele reprezintă un instrument al jocului copilăresc și, totodată, un element indispensabil al proiectării realității cotidiene al copiilor în relația cu părinții, semenii, mediul social. Cu trecerea vremii, păpușile au devenit și un simbol al patrimoniului național, fiind îmbrăcate în costume/haine naționale cu elemente de decoratie împrumutate din istoria poporului lor. Asemenea păpuși sunt foarte apreciate și valorificate cel mai mult de către iubitorii de artă, tradiții, de literatură și cântec, de tot ce este mai frumos și mai sublim în cultura neamului din care se trag. Astfel, localitățile urbane, dar mai ales rurale, își păstrează existența prin istoria ce se regăsește nu numai pe paginile cărților de specialitate, dar și prin diverse obiecte de artă, fortificându-și, atât rădăcinile sale spirituale, educaționale, culturale, cât și folclorul.

Viața spirituală a poporului este oglindită în diverse specii literare, precum: basmul, poemul, legenda, doina, povestirea, poezia, muzica, obiceiul și arta populară. Cu astfel de categorii de opere literare se poate mândri și orașul Telenеști. Prin toate aceste capodopere de cunoaștere a realității istorice, se transmite concepția poporului față de existența sa, istoria localității și a poporului său. Prin aceasta, adulții își apropie copiii de cultura națională, le cultivă astfel sentimentul mândriei și dragostei față de popor, personaje istorice, eroi și persoane distinse. Orașul Telenеști nu este o excepție, despre el s-a scris

și continuă să fie cântat prin diverse opere literare. În anii 2018 și 2019, orașul Telenеști s-a bucurat de apariția a două opere literare scrise de băștinașul Noie Rotaru și soția acestuia, Lilia Rotaru. Atât basmul *Telenуș și Pasărea Măiastră* (2018), cât și poemul istoric *Telenеști — un târg de codru și de glorie* (2019), sunt opere de artă scrise de acești doi co-autori și oferite băștinașilor și tuturor iubitorilor de frumos și strămoșesc! Basmul *Telenуș și Pasărea Măiastră* descrie viața personajul principal *Telenуș*, acesta fiind caracterizat foarte minuțios de către soții Rotaru, atât în aspect exterior, cât și calitățile sale morale. Pictorii băștinași din Telenеști, Tatiana Mațuev, Larisa Sasu, Grigore Roșca, Cristina și Carolina Lefter, descriu în culori de pictură chipul lui *Telenуș* pe paginile cărții, bazându-se pe descrierile textuale din operă. Fiecare pictor, creează

imagini ale chipului lui *Telenуș* valorificându-și propriile reprezentări create despre acesta. Următoarea etapă de interpretare a imaginii eroului a fost crearea în proiecție 3 dimensională a chipului acestuia, inițial, de către designer-ul italian Pierpaolo Calandro, totuși, finalitatea chipului aparținând designer-ului chișinăuian, Cristina Roșca.

În ultimă instanță, sculptorul Valeriu Bouroș, permite *palparea* acestui personaj, *Telenуș* fiind transformat într-un bibelou din lut. Îi suntem recunoscători pentru munca depusă! Aceste două bibelouri și-au găsit locul la Muzeul Raional de Istorie și Etnografie Telenеști și la Consiliul Raional Telenеști.

Pictorul Tatiana Mațuev afirmă: *Imaginea plastică din lut, ce poartă denumirea de bibelou, fiind creată de către sculptorul Valeriu Bouroș, în anul 2020, după părerea mea reprezintă o operă de artă inedită pentru plaiul telenеștean, întruchipând elemente expresive de o valoare stilistică înaltă.*

Dimensiunea acestei păpuși din lut este de 20 de cm, fiind fixat pe un postament ce are inscripția Теленуш/ *Telenуș/Telenush* și întruchipează *băiețandrul* din opera care-i poartă numele — *Telenуș* („*Telenуș și Pasărea Măiastră*”), exprimând subiectul istorico-literar al ținutului Telenеști, creat potrivit schiței designer-ului Cristina Roșca. *Băiețandrul* se află într-o postură verticală, în mâna stângă ținând un arc. După cum afirmă autorii basmului, *Telenуș* este un preadolescent cu pletele sale bogate și netede, de culoarea cojii de stejar, ce însuflă credință în forțele binelui și ne duce cu gândul la tradiții, datini, valori, obiceiuri actuale în localitatea Telenеști.

Sculptorul acestei lucrări plastice a reușit să transmită spectatorului, viziunea imaginii — simbol al designer-ului, ceea ce va determina admiratorii să ajungă cu gândul și imaginația lor la chipul creat de autorii și pictorii, ce au lucrat inițial la crearea chipului lui *Telenuș* pe paginile cărții respective. Sculptura confecționată, de asemenea, redă întocmai obiectele de cult și vestimentația tradiționale românești din zona Orheiului: *traista cu merinde, fluierul, plosca cu apă vie, arcul cu săgeți, brâul roșu și căciula, care „îmbracă” chipul în spiritul epocii din care provine*. Astfel, *Telenuș* poartă vestimentația în stil popular, asemenea oamenilor din partea locurilor, care știau a le confecționa singuri, atât ia, cât și opincile sunt o dovadă a portului național al teleneștenilor de prin secolele XVI-XVIII, perioada în care „a viețuit” și personajul basmului. Bineînțeles că bibeloul nu a rămas sec și rece de argilă, dar este „îmbrăcat” în culorile pictate după descrierile oferite de autori și pictori în carte. Mesajul pe care-l are păpușa de lut *Telenuș* este dăinuirea cultului folcloric și istoric tradițional din regiunea de proveniență al acestuia. Sculptura *Telenuș* vine să îmbogățească colecția de păpuși tradiționale, apărute în Republica Moldova, alături de alți eroi de poveste și povestioare, precum *Tândală* și *Păcală*, *Guțu Tulburel*, *Guguță*, *Ivanușka* ș.a. Sper cu desăvârșire, că *Telenuș* va ajunge în patrimoniul național, primul pas al său fiind să-și găsească locul de cinste la el „acasă”, adică la Muzeul Raional de Istorie și Etnografie din Telenești.

La inițiativa autorului Noie Rotaru, *Telenuș* a fost întâmpinat în lumea creației prin brațele deschise și primitoare ale presei națională, cu salutul tradițional *Telenuș, bine ai venit!* pe paginile ziarului *Literatura*

și *Arta* nr. 43(3816) din 25 oct. 2018.

La 20 octombrie, 2018, a fost planificată, atât prezentarea de carte *Telenuș și Pasărea Măiastră*, cât și inaugurarea machetei bibeloului eroului principal al operei respective la Muzeul Raional de Istorie și Etnografie Telenești. Din lipsă de timp, această activitate a fost realizată mai târziu (la 22 martie 2019) în incinta Bibliotecii Publice Raionale *Vasile Alecsandri* din Telenești. Cu toate că a fost serbată lansarea de carte, cu regret, nu s-a reușit prezentarea machetei bibeloului. Anul curent (la

27 martie 2021) la aniversarea a 410 ani de la prima atestare a orașului Telenești s-a preconizat prezentarea bibeloului și a păpușii croșetate.

Elena Echim din satul Zberoaia, r. Nisporeni, este unica meșterită din Republica Moldova care confecționează prin croșetare diverse păpuși. În arsenalul ei pot fi găsite numeroase păpuși populare în miniatură, ce reprezintă eroi, atât din poveștile marelui clasic Ion Creangă, cum ar fi: *Capra cu trei iezi*, *Poveștea porcului*, *Punguța cu doi bani*, *Fata babei și fata moșneagului* ș.a., cât și din poveștile populare românești, de asemenea, dansatori, chipul unor interpreți autohtoni de muzică populară moldovenească — Zinaida Julea, surorile Osoianu, Sofia Vico-

veanca, Ioana Căpraru, Nicolae Glib ș.a., interpreți de estradă — Ion și Doina Aldea-Teodorovici ș.a. Suntem bucuroși, că avem păpușa *Telenuș* în interpretarea meșteriei, Elena Echim! Dumneaei a croșetat două exemplare de păpușa *Telenuș*, care sunt donate Consiliului Raional Telenești și Muzeului Raional de Istorie și Etnografie Telenești.

Literatura română din Basarabia îl cunoaște pe *Guguță* — creat de scriitorul Spiridon Vangheli, ca personaj literar (1967), din cartea pentru copii *Isprăvile lui Guguță*. Ulterior, Domnia sa, continuă cu o altă lucrare *Guguță — căpitan de corabie* (1979), iar în 1994 apare *Guguță și prietenii săi*.

Fabrica de jucării *Askim* din Chișinău scoate în vânzare păpușa *Guguță* (1988), iar în 1994, apare o altă serie de păpuși ce poartă același nume.

Pentru prima dată în RSSM, această fabrică scoate (1964) o păpușă din plastic, băiețel și fetiță îmbrăcați în costum național.

Mai târziu tot această fabrică propune o altă serie de păpuși folclorice: *Tândală* (1970, autor A. Moiseenko), *Guțu Tulburel* (1970), *Păcală* (1977), *Ciobanul* (1977), *Ivanușka* (1980) ș.a. La acest subiect, în România, colecția de păpuși folclorice este mai bogată.

Astăzi în România există o jucărie păpușă interactivă *Păcală*, care spune povești și fredonează melodii.

Într-adevăr, în toate timpurile păpușile rămân preferatele tuturor oamenilor, deoarece în suflet rămânem mereu copii, chiar dacă demult am depășit vârsta copilăriei...

Mănăstirea Noul Neamț din Chițcani

Foto de Sergiu Guțu